

Teollisoikeudet Venäjällä ja eräissä Euraasian maissa - kokemuksia hyödyntämisestä

Pertti Kiuru

Sisällysluettelo

Tiivistelmä.....	3
1 Johdanto	7
11 Tutkimuksen tausta	7
12 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset.....	7
13 Tutkimusmenetelmät ja kohderyhmä	8
14 Tutkimuksen sisältö	8
2 Suomen vienti sekä suomalaiset tytäryhtiöt Venäjällä ja eräissä Euraasian maissa	9
21 Suomen vienti Venäjälle ja eräisiin Euraasian maihin	9
22 Suomalaiset tytäryhtiöt Venäjällä ja eräissä Euraasian maissa	10
3 Teollisoikeusjärjestelmät Venäjällä ja Euraasiassa.....	13
4 Tutkimuksen empiirisen aineiston hankinta	14
41 Yrityshaastattelut	14
42 Yrityskysely	14
5 Teollisoikeudet Venäjällä ja eräissä Euraasian maissa suomalaisten yritysten kokemina... 16	
51 Tietoa vastanneista yrityksistä ja niiden toiminnoista	16
511 Toimiala, liikevaihto ja henkilöstön määrä.....	16
512 Vienti	17
513 Toiminnot Venäjällä ja eräissä Euraasian maissa	18
514 EU-pakotteiden ja vastapakotteiden sekä ruplan kurssimuutosten vaikutukset.....	19
52 Teollisoikeudet yrityksessä	21
521 Teollisoikeuksien tärkeys.....	21
522 Teollisoikeudet eri maissa ja alueilla	22
53 Teollisoikeudet yrityksen Venäjän ja Euraasian toiminnoissa.....	23
531 Suojaaminen – kustannukset ja tavoitteet.....	23
532 Teollisoikeuksien loukkaukset ja oikeuksien puolustaminen.....	24
533 Tiedonhankinta.....	27
534 Vertailu muihin maihin	29
54 Tulevaisuudennäkymät	30

Tiivistelmä

Tausta

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten yritysten kokemuksia teollisoikeuksien hyödyntämisestä Venäjällä ja neljässä Euraasian maassa, jotka ovat Valko-Venäjä, Ukraina, Kazakstan ja Uzbekistan. Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa ajankohtaista ja tärkeää tietoa suomalaisten yritysten teollisoikeuksista Venäjällä ja mainituissa Euraasian maissa.

Venäjä ja aikaisemmin Neuvostoliitto on ollut Suomelle erittäin tärkeä kauppakumppani. Neuvostoliiton aikana 1980-luvun alussa maamme viennistä jopa yli neljännes suuntautui Neuvostoliittoon. Neuvostoliiton hajottua tilanne muuttui radikaalisti. Vuonna 1992 Venäjän osuus maamme viennistä oli vain kolme prosenttia. Tutkimuskohteiden, Venäjän ja neljän Euraasian maan, osuus maamme viennistä on suurimmillaan ollut runsaat 13 prosenttia vuonna 2008, josta neljän Euraasian maan osuus on vajaan 2 prosenttiyksikköä. Vuonna 2014 näiden maiden osuus viennistämme oli runsaat yhdeksän prosenttia ja vuoden 2015 ensimmäisellä puoliskolla vain vajaan seitsemän prosenttia..

Suomalaisilla yrityksillä on myös paljon tytäryhtiöitä Venäjällä ja jonkin verran myös Valko-Venäjällä, Ukrainassa ja Kazakstanissa. Vuoden 2013 tietojen mukaan Venäjällä oli kolmanneksi eniten suomalaisia tytäryhtiöitä, edellä olivat vain Ruotsi ja Viro. Henkilöstön määrän ja liikevaihdon perusteella Venäjä on myös kolmanneksi suurin.

Suomalaiset yritykset ovat vuonna 2013 investoineet voimakkaasti venäläisiin tytäryhtiöihinsä. Investoinneilla mitattuna Venäjä on selvästi suurin suomalaisten yritysten tytäryhtiöiden kohdemaista. Euromääräiset investoinnit Venäjälle ovat 2,5 kertaistuneet vuodesta 2012 vuoteen 2013.

Tutkimusmenetelmät ja kohderyhmä

Tutkimuksen tiedonhankinta koostui taustamateriaaleista sekä suomalaisten yritysten haastatteluista ja yrityskyselystä. Taustamateriaalien avulla perehdyttiin tutkimuksen tavoitteiden taustoihin sekä pohjustettiin haastattelujen ja yrityskyselyn sisältöä. Haastattelujen kohteena oli yhdeksän tunnetun suomalaisen Venäjällä toimivan yrityksen edustajaa. Haastattelujen tarkoituksena on saada syvempää tietoa tutkimuskysymyksistä sekä saadun tiedon avulla selkiyttää kyselyn sisältöä ja rakennetta. Yrityskysely kohdistettiin 2500 yritykselle, joiden yhteystiedot saatiin Papula-Nevinpat'in asiakasyrityksistä sekä SVKK:n jäsenyrityksistä. Kyselyn aihe osoittautui vaikeaksi. Vastauksia saatiin kaikkiaan 46. Kyselyyn vastanneet edustivat kuitenkin kohtuullisen hyvin suuria suomalaisia yrityksiä. Kun laskettiin kaikkien vastanneiden liikevaihto tai henkilöstön yhteismäärä, niin ne vastasivat lähes 10 prosenttia maamme yrityssektorista.

Lähes kaksi kolmannesta vastanneista yrityksistä on teollisuusyrityksiä. Palveluyrityksiä on lähes viidennes. Vastanneet yritykset ovat myös varsin suuria kooltaan. Henkilöstön määrän mukaan kolmannes ja liikevaihdon mukaan runsaat 40 prosenttia on suuria yrityksiä.

Kyselyyn vastanneet yritykset ovat lähes kaikki vientiyrityksiä. Vientiä koskevaan kysymykseen vastasi 41 yritystä ja niistä kolme ei harjoittanut lainkaan vientiä. Näiden 41 yrityksen vienti oli vuonna 2014 yhteensä 25,6 miljardia euroa, mikä on lähes puolet

maamme koko viennistä (55,8 miljardia euroa) tuona vuonna. Venäjän ja neljän Euraasian maan osuus näiden yritysten viennistä on noin viisi prosenttia.

Toiminnot Venäjällä ja neljässä Euraasian maassa

Kaikkiaan 33 yritystä ilmoitti, että heillä on toimintoja Venäjällä ja neljässä Euraasian maassa. Valtaosa toiminnoista sijoittui Venäjälle. Yleisimmät toiminnot olivat myyntiedustus ja toimisto. Tuotantolaitoksia oli 11 yrityksellä ja vain Venäjällä.

EU-pakotteet ja ruplan kurssimuutokset

EU-pakotteiden ja vastapakotteiden vaikutukset ovat kyselyyn vastanneiden yritysten mielestä olleet pääasiassa kielteisiä. Ruplan kurssimuutosten vaikutuksilla tuntuu olleen vielä pakotteita suurempi kielteinen merkitys yritysten Venäjän toiminnoille. Näiden tekijöiden yhteisvaikutus on monessa tapauksessa ollut samansuuntainen ja huomattava. Monet haastatellut korostivat ostovoiman heikkenemisen merkitystä sekä sitä, että länsimaiset sijoittavat ovat menettämässä tai menettäneet uskonsa Venäjään.

Tilanteen muuttuminen varsin nopeasti pakotteiden tulon ja ruplan heikkenemisen myötä on opettanut yritykset varautumaan toiminnassaan muutoksiin ja lisäämään valmiutta kohdata huonompiakin aikoja.

Teollisoikeudet yrityksessä

Tärkein teollisoikeus kyselyyn vastanneiden yritysten toiminnassa oli tavaramerkki. Seuraavina olivat verkkotunnus ja patentti.

Patentin kohdalla on huomattava kaksijakoisuus – se on joko erittäin tärkeä tai merkityksetön.

Suomessa ja maamme ulkopuolella on kyselyyn vastanneilla yrityksillä eniten käytössä tavaramerkki. Varsin laajalti ovat käytössä eri alueilla myös verkkotunnus ja patentti. Mallioikeuden ja erityisesti hyödyllisyysmallin käyttö on selvästi vähäisempää. Haastatelluissa yrityksissä oli varsin samanlainen tilanne.

Pääsääntönä oli, että suunnilleen sama suojauspaletti oli käytössä Suomessa ja EPO-alueella sekä Venäjällä ja EAPO-alueella, elleivät toiminnan luonne ja tuotteet poikenneet merkittävästi alueittain.

Teollisoikeuksien suojaaminen Venäjällä ja Euraasiassa

Suojauskustannuksissa ei kyselyyn vastanneiden eikä haastateltujen mielestä ollut juurikaan eroja tai ne olivat hivenen kalliimpia Venäjällä ja Euraasiassa kuin muissa maissa. Lähes kaikki totesivat myös, että suojaustavoitteiden täyttymisessä ei ollut eroja Venäjällä ja Euraasiassa muihin maihin verrattuna.

Suojaamisen tai suojaamattomuuden yhteydestä menestykseen Venäjällä ja Euraasiassa hajosivat kannanotot. Osa piti suojaamista menestyksensä ehdottomana takeena, osa näki

suojaamisen edistäneen menestystä ja osa katsoi, ettei suojaamisella tai suojaamatta jättämisellä ole ollut yhteyttä menestykseen.

Sellaiselle yritykselle, joka on menossa Venäjän ja/tai Euraasian markkinoille, annettiin selkeä ohje: Jos yritys aikoo suojata teollisoikeutensa, se on ehdottomasti syytä tehdä kokonaan valmiiksi ennen markkinoille menoa.

Teollisoikeuksien loukkaukset ja oikeuksien puolustaminen

Teollisoikeuksien loukkaustapauksia on Venäjällä kokenut noin neljännes vastaajista ja muissa Euraasian maissa hieman pienempi joukko. Muissa maailman maissa on loukkauksia kokenut runsaat 40 prosenttia vastaajista, mutta siinä pitää ottaa huomioon, että muita maita on runsaasti ja ne ovat varsin kirjavaa joukkoa.

Venäjän ja Euraasian teollisoikeuksien tilanteesta saatiin sekä positiivisia viestejä että varoittavia esimerkkejä.

Positiivisista viesteistä selvimmin tuli esille se, että tilanne on menossa jatkuvasti parempaan suuntaan. Varoittavista esimerkeistä nousevat eniten esille tavaramerkkeihin ja verkkotunnuksiin liittyvät väärinkäytökset.

Näkemykset Venäjän ja Euraasian maiden oikeudenkäyntien luotettavuudesta hajosivat voimakkaasti. Osa piti oikeudenkäyntejä useimmiten luotettavina, osa näki luotettavuuden vaihtelevan ja osa taas epäluotettavina tai ainakin useimmiten epäluotettavina.

Toisten vastaajien mielestä kynnys lähteä puolustamaan oikeuksia poikkeaa muista maista merkittävästi ja toisten mielestä ei lainkaan. Oikeuksien puolustamiseen ryhtymiseen olennaisesti vaikuttavia seikkoja ovat liiketoiminnan koko ao. maissa ja asian suhteellinen merkitys yrityksen toiminnalle. Monet totesivat, että tavaramerkki-loukkauksiin puututaan aina.

Tiedonhankinta

Suomalaiset lähteet näyttävän tukevan parhaiten tiedonsaantia teollisoikeuksista päätöksenteon tueksi. Asiaan kantaa ottaneista puolet on saanut tietoa kohtuullisesti ja lähes kolmannes on saanut kaiken tarvitsemansa tiedon.

Kantaa ottaneiden mukaan hyödynnetään lähes yhtä paljon kaikkia muita toimijoita paitsi paikallisia patenttitoimistoja. Kun sen sijaan tarkastellaan käyttöuseutta, ovat suomalaiset patenttitoimistot ja omat patenttiasiantuntijat muita edellä.

Tietoa Venäjän ja Euraasian maiden teollisoikeuksista saadaan parhaiten, jos ne käyttävät suomalaisia ao. maiden asioihin perehtyneitä patenttitoimistoja tai yrityksellä on omia patenttiasiantuntijoita.

Tulevaisuudennäkymät

Venäjän ja Euraasian maiden kehitykseen näissä maissa olevien toimintojensa kannalta kantaa ottaneiden näkemykset jakaantuivat kahtia: osa katsoi Venäjän ja muiden Euraasian maiden tilanteen kehittyvän jossain määrin parempaan suuntaan ja osa uskoi tilanteen huononevan jossain määrin tai merkittävästi.

Venäjän ja Euraasian maiden tilanteen kehittymisestä teollisoikeuksien suojaamisen kannalta suurin osa kantaa ottaneista näki tilanteen pysyvän ennallaan, loput jakautuivat niiden kesken, jotka arvioivat tilanteen kehittyvän joko jossain määrin parempaan suuntaan tai heikkenevän.

Yrityksen teollisoikeuksiin Venäjällä ja Euraasiassa liittyvien aktiviteettien kehitykseen kantaa ottaneista valtaosa katsoo tilanteen pysyvän nykyisellään ja loput suojaavat oikeuksiaan jossain määrin nykyistä enemmän.

Nykytilanteeseen liittyvät kannanotot olivat sikäli kahtiajakoiset, että osan mielestä eroja ei juurikaan ole ja osan mielestä taas Venäjällä ja Euraasiassa ollaan jonkin verran jäljessä länsimaista, mutta jossain määrin Kiinan edellä.

Tulevaisuudennäkymistä heijastuu kuitenkin se, että tilanne on kohdemaissa parantumaan päin.

Yritykset näkivät suurimmat ongelmat Venäjän tulevaisuudessa talouden ja poliittisen vakauden kehittymisessä. Vaikka pakotteet ovat häirinneet toimintoja Venäjällä kohtuullisen vähän, on ruplan kurssin romahdus viime vuoden lopulla aiheuttanut ongelmia. Investoinnit ovat vähentyneet, yksityisten velan otto on lähes loppunut ja siihen on vaikuttanut erityisesti korkojen nousu. Tämä hyyydyttää koko taloutta.

Edelleenkin vallitsee jonkinasteinen epätietoisuus siitä, miten ruplan arvo tulee jatkossa kehittymään. Venäjällä toimivia ulkomaisia yhtiöitä huolestuttaa myös, miten suhtautuminen niihin ja erityisesti teollisoikeuksiin tulee muuttumaan. Pelätään lainsäädännön politisoitumista ja yhteiskunnan epävakauden lisääntymistä. Myös geopolitiikan ja suurvaltojen välisten suhteiden kehitys on Venäjän kehityksen kannalta ratkaisevaa.

1 Johdanto

11 Tutkimuksen tausta

Venäjä ja aikaisemmin Neuvostoliitto on ollut Suomelle erittäin tärkeä kauppakumppani. Neuvostoliiton aikana 1980-luvun alussa maamme viennistä jopa yli neljännes suuntautui Neuvostoliittoon. Neuvostoliiton hajottua tilanne muuttui radikaalisti. Tutkimuskohteiden, Venäjän ja neljän Euraasian maan, osuus maamme viennistä on suurimmillaan ollut runsaat 13 prosenttia, josta neljän Euraasian maan osuus on vajaan 2 prosenttiyksikköä.

12 Tutkimuksen tavoitteet ja tutkimuskysymykset

Tässä tutkimuksessa tarkastellaan suomalaisten yritysten kokemuksia teollisoikeuksien hyödyntämisestä Venäjällä ja eräissä Euraasian maissa. Nämä Euraasian maat ovat Valko-Venäjä, Ukraina, Kazakstan ja Uzbekistan.

Tutkimuksen tavoitteena on tuottaa ajankohtaista ja tärkeää tietoa suomalaisten yritysten teollisoikeuksista Venäjällä ja yllä mainituissa Euraasian maissa. Tutkimuksen yksityiskohtaisemmat tavoitteet ja tutkimuskysymykset ovat seuraavat:

- Tuottaa ajankohtaista ja tärkeää tietoa suomalaisten yritysten teollisoikeuksista Venäjällä:
 - Miten yritykset ovat suojanneet?
 - Miten suojaaminen/suojaamatta jättäminen on mahdollisesti ollut yhteydessä menestykseen Venäjällä?
 - Miten yritykset ovat pystyneet hyödyntämään oikeuksiaan; lisensoimalla, eksklusiviteetin kautta jne?
 - Millainen on teollisoikeuksien merkitys, kun Venäjä haluaa esimerkiksi tuotantoa enemmän Venäjälle?
 - Millaisia positiivisia viestejä tilanteesta saadaan?
 - Millaiset varoittavat esimerkit nousevat esille?
- Herättää sekä yritysten että niitä neuvovien, rahoittavien ja tukevien toimijoiden kiinnostusta teollisoikeuksiin erityisesti Venäjällä.
- Herättää yleistä keskustelua teollisoikeuksien merkityksestä yrityksen menestykselle.
- Selvittää erityisesti:
 - IP-oikeuksien hyödyntämistä rekisteröintivaiheen jälkeen.
 - Oikeudenkäyntien luotettavuutta – voivatko yritykset luottaa suojan pitämiseen?
 - Lisensiointitapauksia
 - Loukkaustapauksia
 - Oikeuksien ”varastamista” – esimerkiksi suomalainen tavaramerkki tai domain on rekisteröity Venäjällä paikallisen yrityksen nimiin bad faith – tarkoituksessa.

13 Tutkimusmenetelmät ja kohderyhmä

Tutkimuksen päämenetelmät ovat taustamateriaaliin perehtyminen, suomalaisten yritysten haastattelut ja yrityskysely.

Taustamateriaaliin perehtyminen avaa tutkimuksen tavoitteiden taustoja sekä pohjustaa haastattelujen ja yrityskyselyn sisältöä.

Ensimmäisessä vaiheessa haastatellaan noin kymmenen tunnetun suomalaisen Venäjällä toimivan yrityksen edustajia. Tämän vaiheen tarkoituksena on saada syvempää tietoa tutkimuskysymyksistä sekä saadun tiedon avulla selkiyttää kyselyn sisältöä ja rakennetta.

Toisessa vaiheessa tehdään laajalle joukolle yrityskysely (otanta noin 2 500 yritystä), jonka yhteystiedot saadaan Papula-Nevinpat'in asiakasyrityksistä sekä SVKK:n jäsenyrityksistä.

14 Tutkimuksen sisältö

Tutkimuksen ensimmäinen luku sisältää johdannon, jossa tarkastellaan tutkimuksen taustaa, tavoitteita, tutkimuskysymyksiä sekä tutkimusmenetelmiä ja kohderyhmää.

Tutkimuksen toisessa luvussa tarkastellaan Suomen vientiä tutkimuksen kohdemaihin sekä suomalaisten yritysten tytäryhtiöitä kohdemaissa.

Kolmannessa luvussa perehdytään lyhyesti Venäjän ja Euraasian maiden patentti-organisaatioihin.

Neljännessä luvussa esitellään empiirisen osan (haastattelut ja kysely) sisältö ja tiedonhankinta.

Viidennessä luvussa esitellään empiirisen osan (haastattelut ja kysely) tulokset.

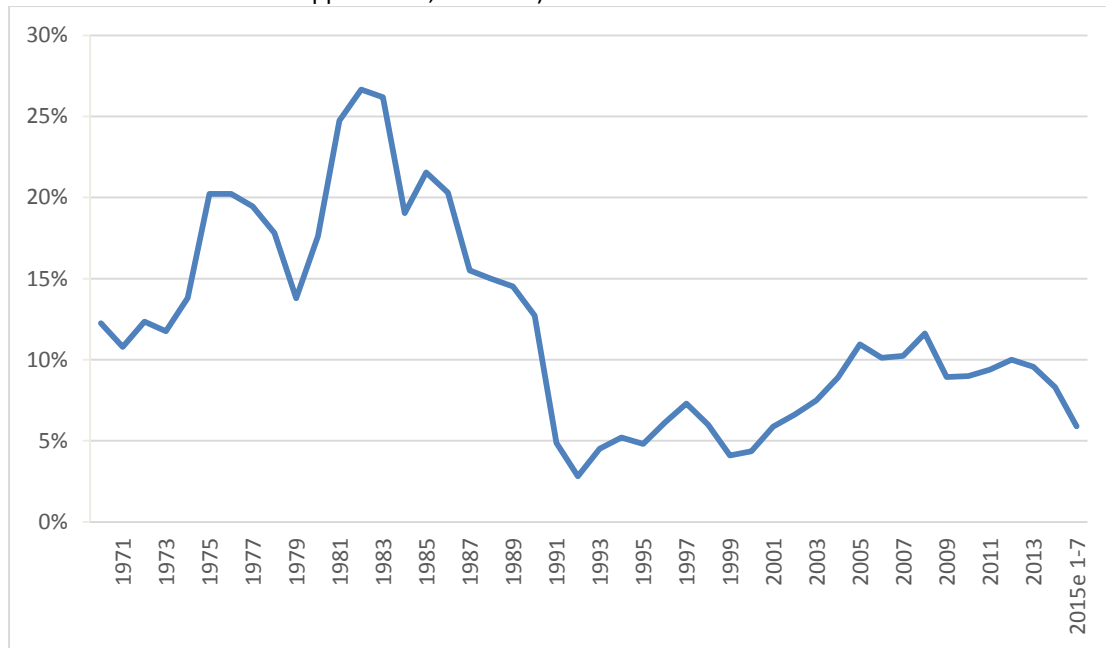
Kuudes luku sisältää yhteenvedon ja johtopäätökset.

2 Suomen vienti sekä suomalaiset tytäryhtiöt Venäjällä ja eräissä Euraasian maissa

21 Suomen vienti Venäjälle ja eräisiin Euraasian maihin

Kuten johdannossa jo todettiin, Venäjä on ja sen edeltäjä Neuvostoliitto oli Suomelle tärkeä kauppakumppani. Kuviossa 1 on tarkasteltu Neuvostoliiton ja Venäjän osuutta Suomen viennistä vuodesta 1970 alkaen.

Kuvio 1. Neuvostoliiton ja Venäjän osuus Suomen viennistä vuosina 1970-2015. (Lähde: Suomen Tulli: Ulkomaankauppatilastot, Taulukot)

Neuvostoliiton osuus Suomen viennistä kasvoi 1970-luvulla runsaasta 10 prosentista 1980-luvun alun yli 25 prosenttiin. Tämän jälkeen osuus alkoi laskea.

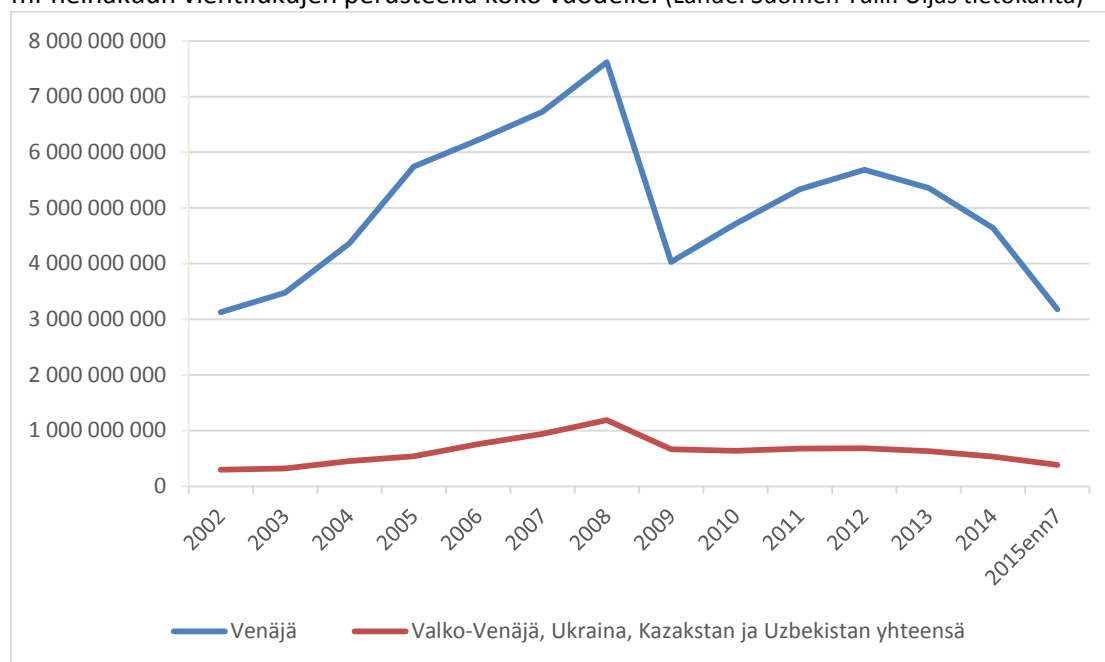
Neuvostoliitto hajosi vuosina 1990/1991 siten, että hajoamisprosessin voi katsoa käynnistyneen kesän 1990 tapahtumista ja saaneen päätöksensä joulukuun 1991 lopussa.

Vuonna 1992 saavutettiin Suomen viennissä Neuvostoliittoon/Venäjälle pohjalukemat. Osuus viennistämme oli vain noin kolme prosenttia. Tämän jälkeen Venäjän osuus viennistämme on noussut noin 10 prosentin tasolle. Viime vuosina osuus on jälleen laskenut ja oli vuoden 2015 alkupuoliskolla alle kuusi prosenttia.

Kuviossa 2 on esitetty Suomen euromääräinen vienti Venäjälle ja neljään Euraasian maahan vuosina 2002-2015.

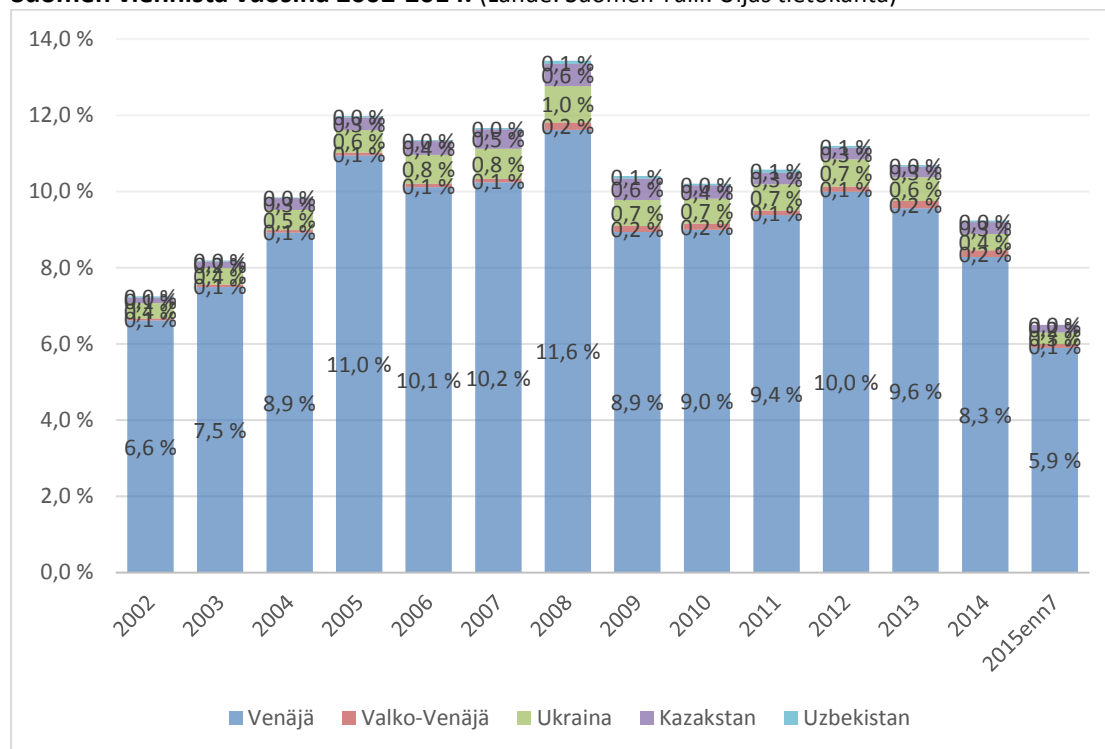
Vienti Venäjälle on vaihdellut kolmen miljardin euron ja kahdeksan miljardin euron välillä. Neljään Euraasiaan maahan suuntautunut vienti on vaihdellut 300 miljoonan euron ja 1,2 miljardin euron välillä. Molemmissa tapauksissa vienti kasvoi vuosina 2002-2008. Vuonna 2009 tapahtui viennin määrässä selvä romahdus. Sen jälkeen vuoteen 2012 vienti jälleen kasvoi, mutta kääntyi sen jälkeen laskuun. Euromääräinen vientimme Venäjälle ja neljään Euraasian maahan on vuoden 2015 alkupuoliskon perusteella samalla tasolla kuin se oli vuonna 2002.

Kuvio 2. Suomen euromääräinen vienti Venäjälle sekä Valko-Venäjälle, Ukrainaan, Kazakstaniin ja Uzbekistaniin vuosina 2002-2015. Vuoden 2015 vientiluvut on laskettu tamm-heinäkuun vientilukujen perusteella koko vuodelle. (Lähde: Suomen Tulli: Uljas tietokanta)

Kuviossa 3 on tarkasteltu Venäjän ja neljän muun Euraasian maan osuutta viennistämme vuosina 2002-2015.

Kuvio 3. Venäjän sekä Valko-Venäjän, Ukrainan, Kazakstanin ja Uzbekistanin osuus Suomen viennistä vuosina 2002-2014. (Lähde: Suomen Tulli: Uljas tietokanta)

Tällä vuosituhanella Venäjän ja neljän Euraasian maan osuus viennistämme on vaihdellut runsaan kuuden prosentin ja runsaan 13 prosentin välillä. Osuus kasvoi vuodesta 2002

vuoteen 2008 varsin tasaisesti. Vuonna 2009 tapahtui selvä osuuden lasku. Pientä kasvua oli havaittavissa vuoteen 2012, mutta sen jälkeen osuus on taas kääntynyt laskuun. Osuus oli vuonna 2014 noin yhdeksän prosenttia. Vuoden 2015 ennakkotietojen perusteella Venäjän ja neljän Euraasian maan osuus viennistämme jää vuosituhannen pienimmäksi.

22 Suomalaiset tytäryhtiöt Venäjällä ja eräissä Euraasian maissa

Suomalaisilla yrityksillä oli ulkomailla vuonna 2013 lähes 4800 tytäryhtiötä 125 eri maassa. Tämän selvityksen kohdemaista suomalaisia tytäryhtiöitä oli kaikissa muissa maissa paitsi Uzbekistanissa.

Taulukossa 1 on tietoja näiden tytäryhtiöiden lukumäärästä, henkilöstön lukumäärästä, henkilöstömenoista, investoinneista ja liikevaihdosta Venäjällä sekä Valko-Venäjällä, Ukrainassa ja Kazakstanissa. Kuviossa 4 on vastaavasti em. maiden osuudet kaikista ulkomaisista tytäryhtiöistä.

Taulukko 1. Tietoa suomalaisista tytäryhtiöistä ulkomailla. (Lähde: Tilastokeskus: SVT Yritykset 2015. Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla 2013)

	Yritysten lukumäärä	Henkilöstön lukumäärä ¹	Henkilöstömenot (milj. euroa)	Investoinnit (milj. euroa) ²	Liikevaihto (milj. euroa)
Venäjä	380	46 322	883,9	920,7	11 338,0
Valko-Venäjä	19	2 743	22,9	11,2	200,7
Ukraina	51	3 291	35,7	5,2	309,1
Kazakstan	20	1 886	48,4	1,5	954,2
Uzbekistan	-	-	-	-	-
Yhteensä	470	54 242	990,9	938,6	12 802,0
Kaikki ulkomaiset tytäryhtiöt yht.	4 773	527 632	22 748,3	4 560,9	148 284,2

Yritysten lukumäärän perusteella tytäryhtiöitä on eniten Ruotsissa ja toiseksi eniten Virossa. Venäjällä on kolmanneksi eniten. Henkilöstön lukumäärän mukaan suurin on Ruotsi, toisena Kiina ja Venäjä kolmantena. Henkilöstömenojen osalta Ruotsi on suurin ja toisena Yhdysvallat. Venäjä sijoittuu tässä henkilöstökustannuksiltaan varsin halpana maana vasta kuudenneksi. Investoinneissa Venäjä on selvä ykkönen. Liikevaihdossa suurin on jälleen Ruotsi, Yhdysvallat toisena ja Venäjä kolmantena. Venäjä on siis suomalaisten tytäryhtiöiden sijaintimaana kärkipäässä kaikilla mittareilla mitaten.

Kuvio 4 osoittaa, että Venäjän, Valko-Venäjän, Ukrainan ja Kazakstanin osuus suomalaisista tytäryhtiöistä on lukumäärän, henkilöstön ja liikevaihdon osalta noin 10 prosentin luokkaa. Henkilöstömenojen osuus jää alle viiteen prosenttiin, mikä kertoo henkilökustannusten matalasta tasosta näissä maissa. Sen sijaan investointien osuus on noin viidennes kaikkien tytäryhtiöiden investoinneista. Investoinnit näyttävät kohdemaiden osalta kohdistuneen nimenomaan Venäjälle.

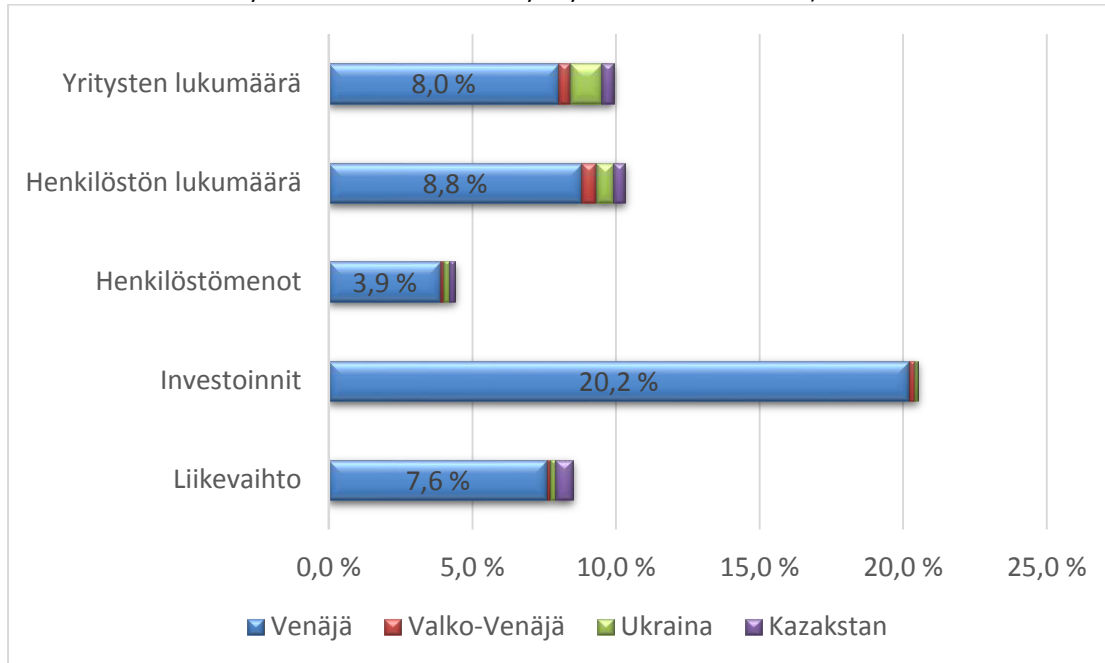
Vuonna 2013 Venäjä ei vielä ollut EU pakotteiden kohteena eikä ruplan arvo ollut lähtenyt sellaiseen laskuun kuin vuoden 2014 aikana. Tästä syystä luultavasti investoinnit Venäjälle

¹ Vuoden keskiarvo.

² Bruttoinvestoinnit aineelliseen käyttöomaisuuteen.

olivat vielä tuolloin ajankohtaisia ja suuria, vaikka esimerkiksi vienti olikin jo kääntynyt laskuun. Erityisesti, kun verrataan edelliseen vuoteen 2012, investoinnit Venäjälle ovat vuodesta 2012 vuoteen 2013 kasvaneet 2,5 kertaisesti.

Kuvio 4. Venäjällä, Valko-Venäjällä, Ukrainassa ja Kazakstanissa sijaitsevien suomalaisten tytäryhtiöiden osuus kaikista suomalaisista tytäryhtiöistä ulkomailla vuonna 2013. (Lähde: Tilastokeskus: SVT Yritykset 2015. Suomalaiset tytäryhtiöt ulkomailla 2013)

3 Teollisoikeusjärjestelmät Venäjällä ja Euraasiassa

Kaikissa tutkimuksen kohdemaissa on luonnollisesti oma patenttiorganisaationsa. Lisäksi alueella toimii Euraasian patenttijärjestö (The Eurasian Patent Organization, EAPO), joka aloitti toimintansa tammikuussa 1996. Tällä hetkellä jäseninä ovat Azerbaidzan, Armenia, Valko-Venäjä, Kazakstan, Kirgistan, Venäjä, Tadzikistan ja Turkmenistan. Kohdemaista Ukraina ja Uzbekistan eivät kuulu EAPO:on.

Kun keksinnölle halutaan suoja nopeasti esimerkiksi Venäjää laajemmalle alueelle, tai jos halutaan yhtenevä suoja Euraasiassa, silloin kannattaa hakemus tehdä EAPO:on.

EAPO on kustannuksiltaan hakijalle hieman yksittäisiä jäsenmaita kalliimpi, mutta jossain määrin nopeampi. Pääsääntönä voi todeta, että, jos hakija haluaa laajemman suojan kuin vain yhteen maahan Euraasiassa, kannattaa hakea suoja EAPO:sta.

Ukrainan patenttiorganisaatio on ehkä hieman kalliimpi kuin Venäjän. Se on suurehko organisaatio, jonka asiantuntemuus ei ole Venäjän tasoa, mutta se tekee oman patentoitavuustutkimuksen. Prosessi muistuttaa Venäjän prosessia, vaikka erojakin löytyy.

Uzbekistan on taas hakijalle muita Euraasian maita selvästi kalliimpi, koska se veloittaa USA:n dollareissa. Se varsin pieni organisaatio, eikä sillä ole vahvaa osaamista eikä asiantuntemusta.

Suomalaisten hakijoiden patenteja hyväksyttiin EAPO:ssa vuonna 2013 yhteensä 49 kappaletta, mikä on noin 3 prosenttia kaikista EAPO:ssa kyseisenä vuonna myönnettyistä patenteista. Määrää voidaan pitää varsin pienenä.

Suomi kuuluu Euroopan patenttijärjestöön (European Patent Organization, EPO). Siihen kuuluvat kaikki EU-maat ja myös mm. Sveitsi, Norja ja Turkki. Suomalaisten hakijoiden patenteja hyväksyttiin EPO:ssa vuonna 2014 yhteensä 633, mikä on noin prosentti kaikista EPO:ssa kyseisenä vuonna myönnettyistä patenteista.

4 Tutkimuksen empiirisen aineiston hankinta

Tutkimuksen empiirinen aineisto hankittiin kahdella tavalla – yrityshaastatteluiden ja yrityskyselyn avulla.

41 Yrityshaastattelut

Aluksi tehtiin kohdennettuja yrityshaastatteluja yhdeksään yritykseen. Nämä kaikki yritykset olivat suuria teollisuuden ja rakentamisen alan yrityksiä. Ne ovat myös merkittäviä vientiyrityksiä ja kaikilla on vientiä ja/tai toimintoja Venäjällä sekä myös muissa tutkimuksen neljässä kohdemaassa.

Sekä liikevaihdoltaan että henkilöstön määrältään haastatellut yritykset ovat suuria yrityksiä³. Haastateltujen yritysten mediaaniliikevaihto oli 1,5 miljardia euroa ja niiden mediaanihenkilöstö oli 4000 henkeä.

Yrityshaastattelujen sisältö noudatti luvussa 12 esitettyjä tutkimuksen tavoitteita ja tutkimuskysymyksiä. Haastateltavana kussakin yrityksessä oli henkilö, joka tunsi teollisoikeuksia sekä yrityksen Venäjän ja neljän muun Euraasian maan toimintoja.

42 Yrityskysely

Yrityskyselyn sisältö oli pääpiirteissään seuraava:

- Tietoa yrityksestä ja sen toiminnoista
 - Yrityksen perustiedot (liikevaihto, vienti, henkilöstö)
 - Venäjän ja Euraasian osuus viennistä
 - Yrityksen toiminnot Venäjällä ja Euraasiassa
 - EU-pakotteiden ja vastapakotteiden vaikutukset
 - Ruplan kurssimuutosten vaikutukset
- Teollisoikeudet yrityksessä
 - Teollisoikeuksien tärkeys yritykselle
 - Yrityksen teollisoikeudet eri maissa
- Teollisoikeudet yrityksen Venäjän ja Euraasian toiminnoissa
 - Suojauskustannusten poikkeavaisuudet
 - Suojaustavoitteiden täyttyminen
 - Suojaamisen/suojaamatta jättämisen yhteys menestykseen
 - Lisensointi ja eksklusiviteetti
 - Positiiviset viestit
 - Teollisoikeuksien loukkaukset
 - Varoittavat esimerkit
 - Oikeuksien puolustaminen
 - Teollisoikeuksien loukkauksia koskevat oikeudenkäynnit
 - Tiedonsaanti teollisoikeuksista
 - Omien/ulkopuolisten toimijoiden hyödyntäminen
 - Vertailu muihin maihin
- Tulevaisuudennäkymät Venäjällä ja Euraasiassa
 - Kehitys yrityksen toimintojen kannalta

³ Tilastokeskuksen käyttämän yritysten kokoluokituksen mukaan suuria yrityksiä ovat ne, joiden liikevaihto on yli 50 miljoonaa euroa ja/tai henkilöstön määrä on yli 250 henkeä.

- Kehitys teollisoikeuksien suojaamisen kannalta
- Kehitys yrityksen teollisoikeuksiin liittyvien aktiviteettien kannalta
- Lisäpalaute kyselyn aihepiiristä
- Lisäpalaute kyselystä

Yrityskyselyn kohdejoukoksi valittiin Papula-Nevinpatin asiakas- ja kohderyhmärekisteri sekä Suomalais-Venäläisen kauppakamarin (SVKK) jäsenrekisteri. Näistä rekistereistä poistettiin päällekkäisyydet, jonka jälkeen osoitteita oli 2358 kpl. Kysely lähetettiin maaliskuun lopussa. Sen jälkeen lähetettiin huhtikuussa kaksi muistutusta ja toukokuun alussa vielä yksi muistutus.

Kyselyn aihe osoittautui vaikeaksi. Kohdejoukosta 25 ilmoitti, että ei tunne aihetta tai heillä ei ole mitään aktiviteetteja Venäjällä ja Euraasiassa. Vastauksia saatiin kaikkiaan 46, joista yksi vastaus oli kokonaan tyhjä.

Vastanneiden määrä jäi siis varsin vähäiseksi, mutta kyselyynkin vastanneet edustivat varsin suuria suomalaisia yrityksiä. Kun laskettiin kaikkien vastanneiden liikevaihto tai henkilöstön yhteismäärä, niin ne vastasivat lähes 10 prosenttia maamme yrityssektorista. Tätä kautta voidaan sanoa vastausten peittävyys olevan varsin hyvän. Lisäksi kyselyyn vastanneet henkilöt olivat niitä, jotka kyseisessä yrityksessä tunsivat teollisoikeuksia ja yrityksen Venäjän ja neljän muun Euraasian maan toimintoja.

5 Teollisoikeudet Venäjällä ja eräissä Euraasian maissa suomalaisten yritysten kokemina

Seuraavassa käydään läpi empiirinen aineisto yrityskyselyn sisällön määrittämässä muodossa. Kaikkiin mahdollisiin aiheisiin on yhdistetty haastatteluista saatua tietoa. Kyselyssä oli siis yksi kokonaan tyhjä vastaus, joka on poissa kyselyvastauksista. Kyselyyn vastanneita yrityksiä on tämän luvun aineistossa siis 45 kappaletta.

51 Tietoa vastanneista yrityksistä ja niiden toiminnoista

511 Toimiala, liikevaihto ja henkilöstön määrä

Yrityksen toimialatieto saatiin 45 yrityksestä. Toimialajakauma on seuraava:

Teollisuus	28 kpl	62 %
Rakentaminen	2 kpl	4 %
Kauppa	4 kpl	9 %
Palvelut	8 kpl	18 %
Muut toimialat	3 kpl	7 %
Yhteensä	45 kpl	100 %

Yritysten kokotieto saatiin sekä liikevaihdon että henkilöstön osalta 44 yrityksestä. Kokojakaumat ovat Tilastokeskuksen käyttämän yrityskokoluokituksen mukaan seuraavat:

Liikevaihdon mukaan

Mikroyritys (alle 2 miljoonaa euroa)	7 kpl	16 %
Pieni yritys (2-9,9 miljoonaa euroa)	12 kpl	27 %
Keskisuuri yritys (10-49,9 miljoonaa euroa)	5 kpl	11 %
Suuri yritys (50- miljoonaa euroa)	20 kpl	44 %
Ei tietoa	1 kpl	2 %
Yhteensä	45 kpl	100 %

Henkilöstön määrän mukaan

Mikroyritys (alle 10 henkeä)	9 kpl	20 %
Pieni yritys (10-49 henkeä)	11 kpl	24 %
Keskisuuri yritys (50-249 henkeä)	9 kpl	20 %
Suuri yritys (250- henkeä)	15 kpl	33 %
Ei tietoa	1 kpl	2 %
Yhteensä	45 kpl	100 %

Lähes kaksi kolmannelta vastanneista yrityksistä on teollisuusyrityksiä. Palveluyrityksiä on lähes viidennes. Jatkossa, mikäli toimialaa on käytetty taustamuuttujana, on yritykset ryhmitelty kahdelle toimialalle. Toisen muodostavat teollisuuden ja rakentamisen yritykset, joita on 30 ja toisen muiden toimialojen yritykset, joita on 15.

Vastanneet yritykset ovat myös varsin suuria kooltaan. Henkilöstön määrän mukaan kolmannes ja liikevaihdon mukaan runsaat 40 prosenttia on suuria yrityksiä. Jatkossa, mikäli kokoa on käytetty taustamuuttujana, on kokoluokituksena henkilöstön määrän mukainen luokitus.

Kun henkilöstön määrän mukaan tarkastellaan vastanneiden yritysten toimialaa, havaitaan, että kaikki suuret yritykset ovat teollisuutta ja rakennustoimintaa. Mikroyrityksistä taas kaksi kolmannesta on muiden toimialojen yrityksiä. Pienten ja keski suurten yritysten osalta jakauma on tasaisempi.

Seuraavassa asetelmassa on esitetty vastanneiden yritysten liikevaihto ja henkilöstö yhteensä, keskimäärin ja mediaani toimialoittain. Teollisuuden ja rakentamisen yritykset ovat siis olennaisesti muiden toimialojen yrityksiä suurempia. Merkittävä ero keskiarvojen ja mediaanien välillä kertoo varsin vinosta jakaumasta.

	<u>Teollisuus ja rakentaminen</u>	<u>Muut toimialat</u>	<u>Kaikki</u>
Liikevaihto yhteensä	32 459 milj.€	168 milj.€	32 627 milj.€
Liikevaihto keskimäärin	1 082 milj.€	12 milj.€	725 milj.€
Liikevaihto mediaani	115 milj.€	2 milj.€	22 milj.€
Henkilöstö yhteensä	173 678	574	174 252
Henkilöstö keskimäärin	5 789	41	3 960
Henkilöstö mediaani	275	13	93

512 Vienti

Kyselyyn vastanneet yritykset ovat lähes kaikki vientiyrityksiä. Vientiä koskevaan kysymykseen vastasi 41 yritystä ja niistä kolme teollisuusyritystä (kaksi mikroyritystä ja yksi pieni yritys) ei harjoittanut lainkaan vientiä. Näiden 41 yrityksen vienti oli vuonna 2014 yhteensä 25,6 miljardia euroa, mikä on lähes puolet maamme koko viennistä (55,8 miljardia euroa) tuona vuonna.

Alla olevassa asetelmassa on esitetty kysymykseen vastanneiden yritysten viennin määrä yhteensä, keskimäärin, mediaani ja osuus liikevaihdosta sekä tutkimuksen kohdemaiden osuus viennistä toimialoittain.

	<u>Teollisuus ja rakentaminen</u>	<u>Muut toimialat</u>	<u>Kaikki</u>
Vienti yhteensä	25 476 milj.€	100 milj.€	25 576 milj.€
Vienti keskimäärin	957 milj.€	8 milj.€	640 milj.€
Vienti mediaani	81 milj.€	5 milj.€	13 milj.€
Osuus liikevaihdosta	78 %	60 %	78 %
<u>Osuus viennistä</u>			
Venäjälle	4,9 %	50,0 %	5,1 %
Valko-Venäjälle	0,0 %	2,8 %	0,0 %
Ukrainaan	0,0 %	0,3 %	0,0 %
Kazakstaniin	0,0 %	-	0,0 %
Uzbekistaniin	0,0 %	-	0,0 %

Vastanneiden yritysten vienti on valtaosaltaan teollisuuden ja rakentamisen yritysten varassa. Teollisuuden ja rakentamisen yritysten vienti oli lähes 80 prosenttia niiden liikevaihdosta. Kun tarkastellaan tutkimuksen kohdemaiden, Venäjän ja neljän Euraasian

maan osuutta yritysten viennistä, havaitaan osuuden olevan vain noin viisi prosenttia, eli vähemmän kuin maamme koko vientiosuus Venäjälle ja neljään Euraasian maahan (9,3 %). Tämä johtuu nimenomaan teollisuuden ja rakentamisen pienestä vientiosuudesta. Muiden toimialojen euromääräisesti pienestä viennistä Venäjä ja neljä Euraasian maata muodostavat noin 53 prosenttia.

Vientikysymykseen vastanneista yrityksistä kolmella ei siis ollut lainkaan vientiä. Alle puolet liikevaihdosta meni vientiin 11 yrityksellä ja yli puolet 27 yrityksellä. Vientiä harjoittavista 38 yrityksestä kahdeksan ei vienyt lainkaan Venäjälle eikä neljään Euraasian maahan. Venäjälle ja neljään Euraasian maahan vientiä harjoittavista 30 yrityksestä kaikki 30 vievät Venäjälle, Valko-Venäjälle vie 12 yritystä, Ukrainaan 13 yritystä, Kazakstaniin kahdeksan yritystä ja Uzbekistaniin yksi yritys.

Yritysten koko viennistä Venäjän viennin osuus oli alle puolet 22 yrityksellä ja yli puolet kahdeksalla yrityksellä. Näistä kahdeksasta vain kaksi edusti teollisuutta ja rakentamista.

513 Toiminnot Venäjällä ja eräissä Euraasian maissa

Yrityksiltä tiedusteltiin, millaisia toimintoja (tuotantolaitos, myymälä, myyntiedustus, toimisto, paikallinen yhteisyritys) niillä on tutkimuksen kohdemaissa. Yhteensä 33 yritystä on ilmoittanut, että niillä on kysymyksessä tarkoitettuja toimintoja. Näillä 33 yrityksellä oli toimintoja näissä maissa seuraavasti:

Venäjällä	33 yritystä
Valko-Venäjällä	13 yritystä
Ukrainassa	18 yritystä
Kazakstanissa	14 yritystä
Uzbekistanissa	7 yritystä

Taulukossa 2 on esitetty eri toimintojen sijoittuminen Venäjälle ja neljään Euraasian maahan. Luvut kertovat siis kunkin toiminnon ja maan kohdalla, kuinka monella yrityksellä on ao. toiminto kussakin maassa.

Taulukko 2. Vastanneiden yritysten toiminnot Venäjällä ja neljässä Euraasian maassa.

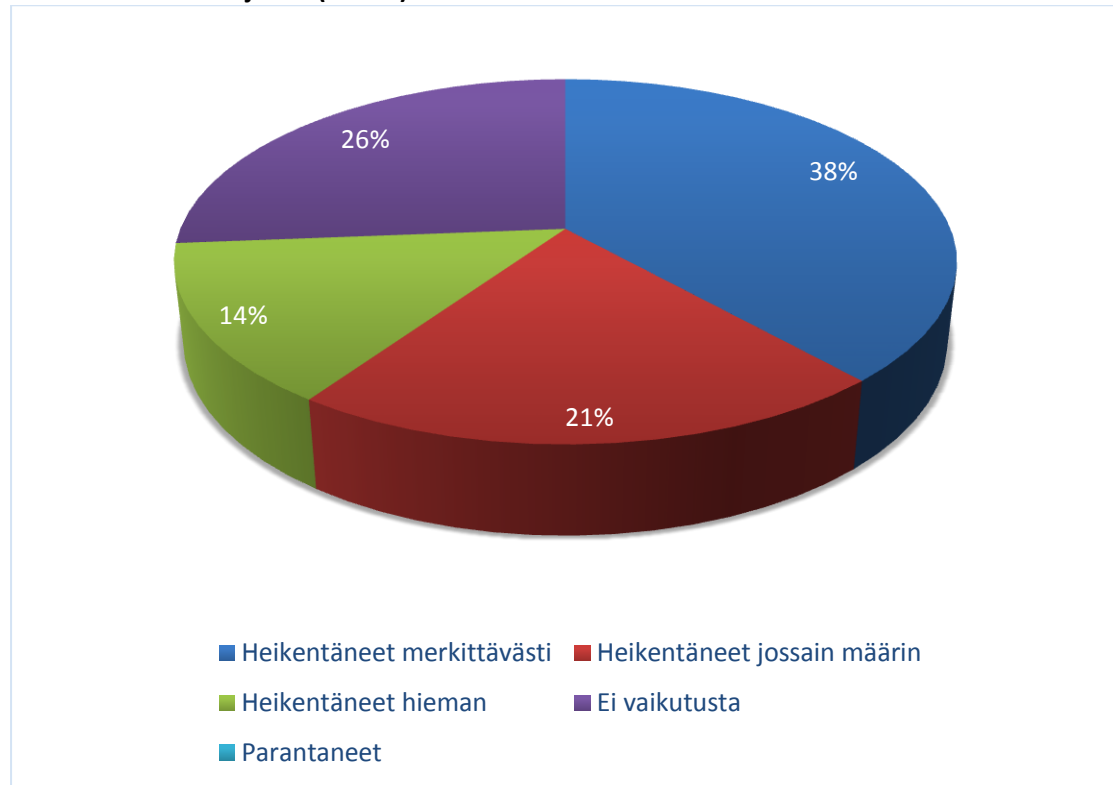
	Venäjä	Valko-Venäjä	Ukraina	Kazakstan	Uzbekistan
Tuotantolaitos	11	-	-	-	-
Myymälä	4	-	1	1	-
Myyntiedustus	13	9	9	10	5
Toimisto	17	4	8	3	1
Paikallinen yhteisyritys	6	2	2	2	1

Suurimmalla osalla kyselyyn vastanneista yrityksistä sekä haastatelluilla yrityksillä on Venäjällä useita eri toimintoja useilla eri paikkakunnilla. Myös muissa kohdemaissa on muutamilla yrityksillä useita toimintoja. Haastatteluissa kävi myös ilmi, että Venäjä haluaa ja pyrkii jopa vaatimaan tuotantoa etabloitumaan alueelleen. Esimerkiksi tuotantolaitoksia on kyselyyn vastanneilla yrityksillä kohdemaista vain Venäjällä.

514 EU-pakotteiden ja vastapakotteiden sekä ruplan kurssimuutosten vaikutukset

Kuviossa 5 on esitetty vastausjakaumat kysymykseen EU-pakotteiden ja vastapakotteiden vaikutuksista yrityksen toimintaan Venäjällä.

Kuvio 5. Missä määrin EU-pakotteet ja Venäjän vastapakotteet ovat vaikuttaneet toimintaanne Venäjällä? (n = 43)

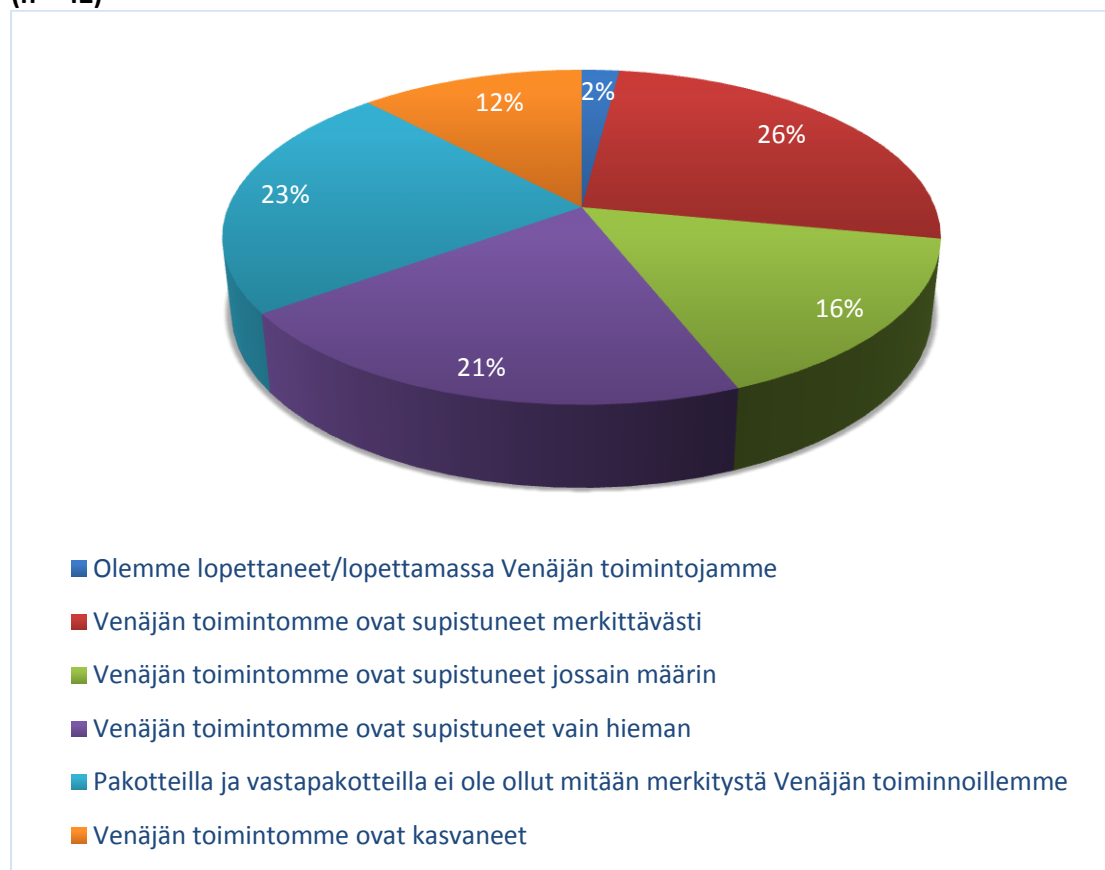

EU-pakotteiden ja vastapakotteiden vaikutukset ovat vastanneiden yritysten mielestä olleet lievästi kielteisiä. Yksi yritys on lopettamassa toimintojaan Venäjällä ja neljänneksellä yrityksistä toiminnot ovat supistuneet merkittävästi. Noin neljännes yrityksistä kuitenkin katsoo, että pakotteilla ei ole ollut merkitystä Venäjän toiminnoille ja runsas 10 prosenttia yrityksistä on pakotteista huolimatta tai niiden ansiosta kasvattanut Venäjän toimintojaan.

Toimialoista teollisuudessa ja rakentamisessa nähdään pakotteiden vaikutukset hieman suurempina kuin muilla toimialoilla. Teollisuudessa ja rakentamisessa yrityksen toiminnot ovat Venäjällä supistuneet merkittävästi noin kolmanneksella yrityksistä ja muilla toimialoilla vain runsaalla 10 prosentilla. Pakotteet näkivät toiminnoilleen merkityksettömiksi teollisuuden ja rakentamisen yrityksistä vain 14 prosenttia, mutta muiden toimialojen yrityksistä 40 prosenttia. Toisaalta teollisuudessa ja rakentamisessa lähes viidennes vastaajista oli kasvattanut Venäjän toimintojaan, kun tällaisia yrityksiä ei muilla toimialoilla ollut lainkaan.

Kuviossa 6 on esitetty vastausjakaumat kysymykseen ruplan kurssimuutoksien vaikutuksista yrityksen toimintaan Venäjällä.

Kuvio 6. Missä määrin ruplan kurssimuutokset ovat vaikuttaneet toimintaanne Venäjällä? (n = 42)

Ruplan kurssimuutosten⁴ vaikutuksilla tuntuu olleen pakotteita suurempi merkitys yritysten Venäjän toimintoille. Yrityksistä lähes 40 prosentin mielestä ruplan kurssimuutokset ovat heikentäneet Venäjän toimintoja merkittävästi. Suunnilleen yhtä suuri ryhmä katsoo Venäjän toimintojen heikentyneen jossain määrin tai hieman. Vain neljännes yrityksistä näkee, että ruplan kurssimuutoksilla ei ollut vaikutusta niiden Venäjän toimintoihin.

Teollisuudessa ja rakentamisessa ruplan kurssimuutokset ovat heikentäneet niiden toimintoja selvästi useammin kuin muilla toimialoilla. Toiminnot ovat merkittävästi heikentyneet lähes puolella teollisuuden ja rakentamisen yrityksistä, mutta vain viidenneksellä muiden toimialojen yrityksistä. Vastaavasti teollisuudessa ja rakentamisessa vain noin 10 prosenttia yrityksistä näki, ettei ruplan kurssimuutoksilla ollut mitään vaikutusta niiden Venäjän toimintoihin. Muiden toimialojen yrityksistä lähes 60 prosenttia katsoi, ettei vaikutuksia ollut niiden toimintoihin.

Kaikista molempiin edellä oleviin kysymyksiin vastanneista yrityksistä viidennes oli todennut, sekä ruplan kurssimuutosten heikentäneen toimintaa Venäjällä merkittävästi että pakotteiden supistaneen Venäjän toimintoja merkittävästi. Näiden tekijöiden yhteisvaikutus on siis monessa tapauksessa ollut samansuuntainen ja huomattava.

⁴ Kun tarkastellaan ajanjaksoa vuoden 2014 alusta, ruplan kurssi suhteessa euroon pysyi varsin vakaana syksyyn 2014. Eurolla sai 2014 tammikuussa 46 ruplaa ja syyskuussa 49 ruplaa. Sen jälkeen ruplan arvo laski nopeasti ollen alimmillaan 2015 tammikuussa, jolloin eurolla sai 75 ruplaa. Kevään 2015 aikana ruplan arvo vahvistui ja 2015 toukokuussa eurolla sai 56 ruplaa. (Lähde: Suomen Pankki)

Haastattelujen perusteella tulee myös se vaikutelma, että pakotteiden merkitys on selvästi vähäisempi kuin ruplan arvon heikkeneminen. Tosin monet toteavat, että nämä yhdessä muodostavat hankalan kokonaisuuden. **Monet haastatellut korostivat ostovoiman heikkenemisen merkitystä sekä sitä, että länsimaiset sijoittavat ovat menettämässä tai menettäneet uskonsa Venäjään.** Venäläisten pankkien ulkomainen jälleenrahoitus on käytännössä mahdotonta. Tilanteen muuttuminen varsin nopeasti pakotteiden tulon ja ruplan heikkenemisen myötä on opettanut yritykset varautumaan toiminnassaan muutoksiin ja lisäämään valmiutta kohdata huonompiakin aikoja.

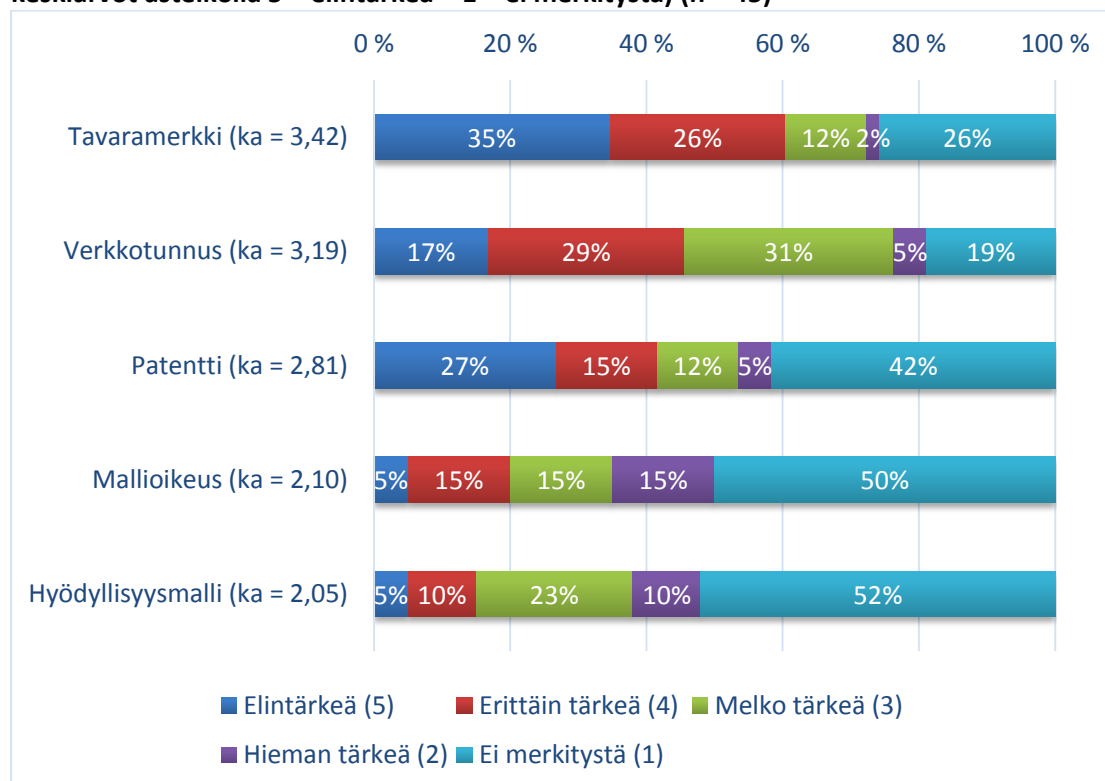
52 Teollisoikeudet yrityksessä

521 Teollisoikeuksien tärkeys

Kuviossa 7 on esitetty vastaukset teollisoikeuksien tärkeyteen yrityksen toiminnassa liittyvään kysymykseen. Kuviossa 8 on vastaukset toimialoittain. Mukana ovat patenti, hyödyllisyysmalli, mallioikeus, tavaramerkki ja verkkotunnus.

Tärkein teollisoikeus vastanneiden yritysten toiminnassa oli tavaramerkki. Yli 60 prosenttia vastaajista piti sitä elintärkeänä tai erittäin tärkeänä. Seuraavina olivat verkkotunnus ja patenti, joita molempia piti elintärkeänä tai erittäin tärkeänä runsaat 40 prosenttia vastaajista. **Patentin kohdalla on huomattava kaksijakoisuus – se on joko huomattavan tärkeä tai merkityksetön.**

Kuvio 7. Miten tärkeitä teollisoikeudet ovat yrityksenne toiminnassa? (suluissa painotetut keskiarvot asteikolla 5 = elintärkeä – 1 = ei merkitystä) (n = 45)

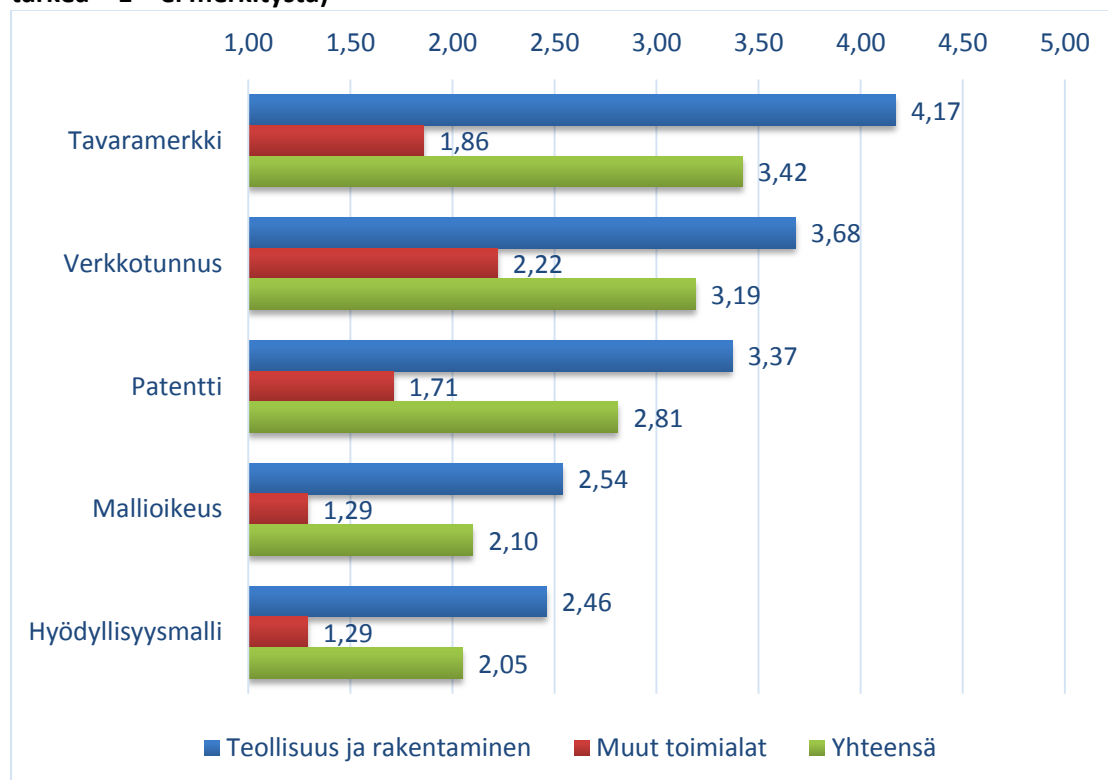

Toimialoittaisessa tarkastelussa käy selväksi, että vastanneiden yritysten joukossa teollisoikeudet ovat teollisuudessa ja rakentamisessa olennaisesti tärkeämpiä kuin muilla

toimialoilla. Erityisen suuri ero on tavaramerkin kohdalla. Eri teollisoikeuksien tärkeysjärjestys noudattaa teollisuudessa ja rakentamisessa kuvion 6 mukaista järjestystä. Muilla toimialoilla erona on, että verkkotunnus on tärkein teollisoikeus, mutta senkin merkitys on varsin vähäinen.

Myös haastatellut korostivat teollisoikeuksien merkitystä ja tärkeyttä toiminnassaan. Muutamit haastatellut korostivat myös salassapitoa. **Useimmilla käytössä olivat kaikki suojausmenetelmät, joista tärkeimmäksi nousivat tavaramerkki, verkkotunnus ja patenti sekä yhdellä yrityksellä mallisuoja.**

Kuvio 8. Teollisoikeuksien tärkeys toimialoittain. (painotetut keskiarvot asteikolla 5 = elintärkeä – 1 = ei merkitystä)

522 Teollisoikeudet eri maissa ja alueilla

Taulukon 3 mukaan kaikilla kysymyksessä mainituilla alueilla on vastanneilla yrityksillä eniten käytössä tavaramerkki. Varsin laajalti ovat käytössä eri alueilla myös verkkotunnus ja patenti. Mallioikeuden ja erityisesti hyödyllisyysmallin käyttö on selvästi vähäisempää. Erityisesti pistää silmään hyödyllisyysmallin vähäinen käyttö kohdemaissa. Se on esimerkiksi Venäjällä hyvin käyttökelpoinen ja patentiä selvästi kevyemmällä ”byrokratialla” haettava suojaus.

Haastatelluissa yrityksissä oli varsin samanlainen tilanne. Pääsääntönä oli, että suunnilleen sama suojauspaletti oli käytössä Suomessa ja EPO-alueella sekä Venäjällä ja EAPO-alueella, elleivät toiminnan luonne ja tuotteet poikenneet merkittävästi alueittain. Haastatelluissa nousi esille kuitenkin eräitä yksityiskohtia:

- Ohjenuorana Venäjällä kannattaa pitää, että rekisteröi tuotemerkit ennen markkinoille menoa.

- Venäjällä on tärkeää hoitaa muodollisuudet (kaikki mahdolliset asiakirjat mukaan ja niiden muoto kohdalleen) tarkasti ja oikein
- Järjestelmä toimii Venäjällä paremmin paperilla kuin käytännössä.
- Mallisuoja haetaan pelkästään sanallisen kuvauksen avulla.
- Patenttisuojaus on Venäjällä elintärkeä.

Taulukko 3. Mitkä teollisoikeudet ovat yrityksenne käytössä eri maissa ja alueilla?

	Suomi	Euroopan maat ja EPO	Venäjä	Muut Euraasian maat ja EAPO	Muut maat
Patentti	21	21	20	13	18
Hyödyllisyysmalli	11	9	2	-	5
Mallioikeus	16	15	10	4	9
Tavaramerkki	29	27	27	17	21
Verkkotunnus	31	22	23	10	17

53 Teollisoikeudet yrityksen Venäjän ja Euraasian toiminnoissa

531 Suojaaminen – kustannukset ja tavoitteet

Kysymykseen ”Poikkeavatko suojauskustannukset Venäjällä ja muissa Euraasian maissa muista maista?” vastasi Venäjän osalta 43 yritystä, joista 24 ”ei osaa sanoa” ja Euraasian osalta 41 yritystä, joista 33 ”ei osaa sanoa”.

Kantaa ottaneista yrityksistä piti suojauskustannuksia hieman muita maita kalliimpana Venäjällä noin kolmannes ja Euraasiassa noin neljännes. Loput asiaan kantaa ottaneet totesivat, ettei suojauskustannuksissa ole juurikaan eroja.

Samansuuntaiset vastaukset saatiin myös haastatteluissa. **Suojauskustannusten eroja pidettiin niin pieninä, ettei niillä ole merkitystä.** Erikseen mainittiin, että asiamieskulut kuten esimerkiksi asiakirjojen käännökset lisäävät jonkin verran kustannuksia. Erityisesti Venäjällä virallisten kulujen osuus kustannuksista on vähäinen, suurin osa on asiamieskuluja.

Kysymykseen ”Onko suojaustavoitteiden täyttymisessä eroja Venäjällä ja muissa Euraasian maissa verrattuna muihin maihin?” vastasi Venäjän osalta 43 yritystä, joista 23 ”ei osaa sanoa” ja Euraasian osalta 40 yritystä, joista 30 ”ei osaa sanoa”.

Kantaa ottaneista yrityksistä 90 prosenttia katsoi, ettei suojaustavoitteiden täyttymisessä ole juurikaan eroja Venäjällä eikä Euraasiassa muihin maihin verrattuna. Loput asiaan kantaa ottaneet totesivat, että suojaustavoitteet ovat täyttyneet hieman huonommin kuin muissa maissa.

Haastatellut yritykset olivat varsin yksimielisiä siitä, että suojaustavoitteet ovat täyttyneet Venäjällä hyvin.

Kysymykseen ”Onko suojaaminen/suojaamatta jättäminen ollut yhteydessä menestykseen Venäjällä ja muissa Euraasian maissa?” vastasi Venäjän osalta 43 yritystä, joista 20 ”ei osaa sanoa” ja Euraasian osalta 40 yritystä, joista 26 ”ei osaa sanoa”.

Kantaa ottaneiden yritysten vastausjakaumat olivat lähes yhteneväiset Venäjän ja muiden Euraasian maiden osalta. Noin viidennes yrityksistä katsoi, että suojaaminen on ollut niiden

menestyksen ehdoton tae. Noin puolet yrityksistä näki, että suojaaminen on edistänyt menestystä. Noin neljännes ei löytänyt suojaamisen tai suojaamatta jättämisen yhteyttä menestykseen.

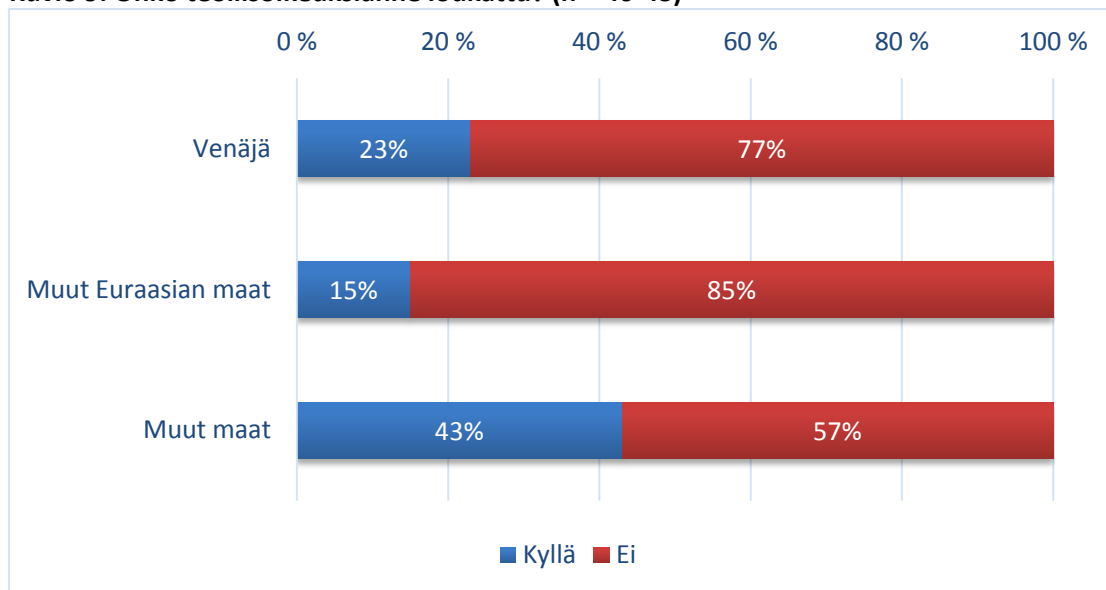
Haastatelluilta saatu palaute korosti ehkä jossain määrin enemmän sitä, että suojausta voidaan Venäjällä pitää menestyksen avaimena kuin, että suojaamisen merkitys olisi vähäinen tai olematon.

Kysymykseen ”Oletteko hyödyntäneet oikeuksianne esimerkiksi lisensoimalla tai eksklusiiviteetin kautta Venäjällä ja muissa Euraasian maissa?” vastasi Venäjän osalta 43 yritystä ja Euraasian osalta 42 yritystä. Molemmissa noin viidennes oli hyödyntänyt oikeuksiaan kysymyksessä esitetyllä tavalla. Haastatelluista yrityksistä oli osa lisensoinut ja osa ei ollut.

532 Teollisoikeuksien loukkaukset ja oikeuksien puolustaminen

Teollisoikeuksien loukkaustapauksia (kuvio 9) on Venäjällä kokenut noin neljännes vastaajista ja muissa Euraasian maissa noin 15 prosenttia vastaajista. Muissa maissa on loukkauksia kokenut runsaat 40 prosenttia vastaajista, mutta siinä pitää ottaa huomioon, että muita maita on runsaasti ja ne ovat varsin kirjavaa joukkoa.

Kuvio 9. Onko teollisoikeuksianne loukattu? (n = 40-43)

Vastaajia pyydettiin myös kertomaan mahdolliset positiiviset viestit Venäjän ja Euraasian tilanteesta teollisoikeuksien suhteen. Samoin pyydettiin myös kertomaan mahdollisista varoittavista esimerkeistä.

Millaisia positiivisia viestejä Venäjän ja muiden Euraasian maiden tilanteesta teollisoikeuksien suhteen saadaan?

- Kysymys on melko laaja. Kysymys varmasti tarkoittaa sitä miten uskomme IPR järjestelmän toimivan ko. alueella eli kysymys viittaa lainsäädännön ja lainkäytön kehittymiseen. Emme ole kuulleet viimeaikoina mitään uusista kehityssuunnista ko. alueen IPR-järjestelmissä.
- Puolueeton ja laadukkaan tutkimuksen tekevä patenttivirus.
- Puolueeton oikeusistuin.
- WTO jäsenyys.

- Venäjä on pakotettu vähitellen vahvistamaan oikeuksia ja muuttamaan lakeja ja suojauksia länsimaisempaan suuntaan.
- Kehitys kulkee parempaan suuntaan.
- Suojaa brändiä ja mahdollistaa erottamisen kilpailijoista.
- IPR:n kunnioitus näissä maissa on kasvussa, ja paikallisten oikeusjärjestelmien vastaava osaaminen loukkaus- sekä mitätöintiprosesseissa on myös huomattavasti parantunut viime vuosina.
- Kazakstan kasvaa voimakkaasti, Venäjä heikkenee vastapakotteiden vuoksi, oma tuotantolaitos Venäjällä helpottaa tilannetta hiukan.
- Ehdoton edellytys suojauksilla harjoittamaamme liiketoimintaan.

Millaisia varoittavia esimerkkejä nousee esille Venäjän ja muiden Euraasian maiden tilanteesta teollisoikeuksien suhteen?

- Olen kuullut huhuja, että sopivaa prior artia voi ostaa rahalla.
- Tilataan "konseptisuunnitelma" tms., mutta ilmoitetaan projektin päättyneen eikä kohdetta rakenneta. Jonkin ajan kuluttua kuitenkin täysin konseptia vastaava rakennus nousee samaan paikkaan toisen yrityksen "suunnittelemana".
- Tavaramerkkiä on käytetty väärin muiden valmistajien taholta
- Likimain samat brändinimet
- Nimen väärinkäyttö logoissa ja kirjeissä.
- Verkkotunnukset oli rekisteröity (varastettu) venäläiselle yritykselle.
- Ei ole kantautunut tietoa että yritystemme oikeuksia olisi loukattu.
- Tavaramerkin käyttö ilman lupaa.
- Tavaramerkki tuotteiden myynti ei sovitulla alueella.
- Ei viimeaikaisia (huonojakaan) kokemuksia.
- Venäjällä toimiessa saamme välillä loukkausuhkakirjeitä, joiden perusteet ovat erittäin heikkoja. Itse haemme Venäjällä lähinnä turvataksemme oman oikeutemme toimia, emme niinkään helposti lähtisi siellä mitään IPR:ää muita vastaan käyttämään.
- Tavaramerkkiloukkauksia liittyen tuotevääreännöstapauksiin.
- Verkkotunnusrekisteröintejä paikallisen yrityksen nimiin silloin tällöin.
- Kiinalainen muottivalmistaja on kopioinut tuotteitamme.

Venäjän ja Euraasian teollisoikeuksien tilanteesta saatiin sekä positiivisia viestejä että varoittavia esimerkkejä. Positiivisista viesteistä selvimmin tuli esille se, että tilanne on menossa jatkuvasti parempaan suuntaan. Varoittavista esimerkeistä nousevat eniten esille tavaramerkkeihin ja verkkotunnuksiin liittyvät väärinkäytökset.

Haastatellut yritykset toivat positiivisina viesteinä esille seuraavia asioita:

- Useat loukkaukset kuihtuvat pelkällä puuttumisella asiaan.
- Yksityisen asiakaskunnan kanssa ei synny korruptio-ongelmaa.
- Väärinkäytöksiä on kohdattu vain vähän.
- Venäjällä tilanne on hyvä ja riidat on sovittavissa.

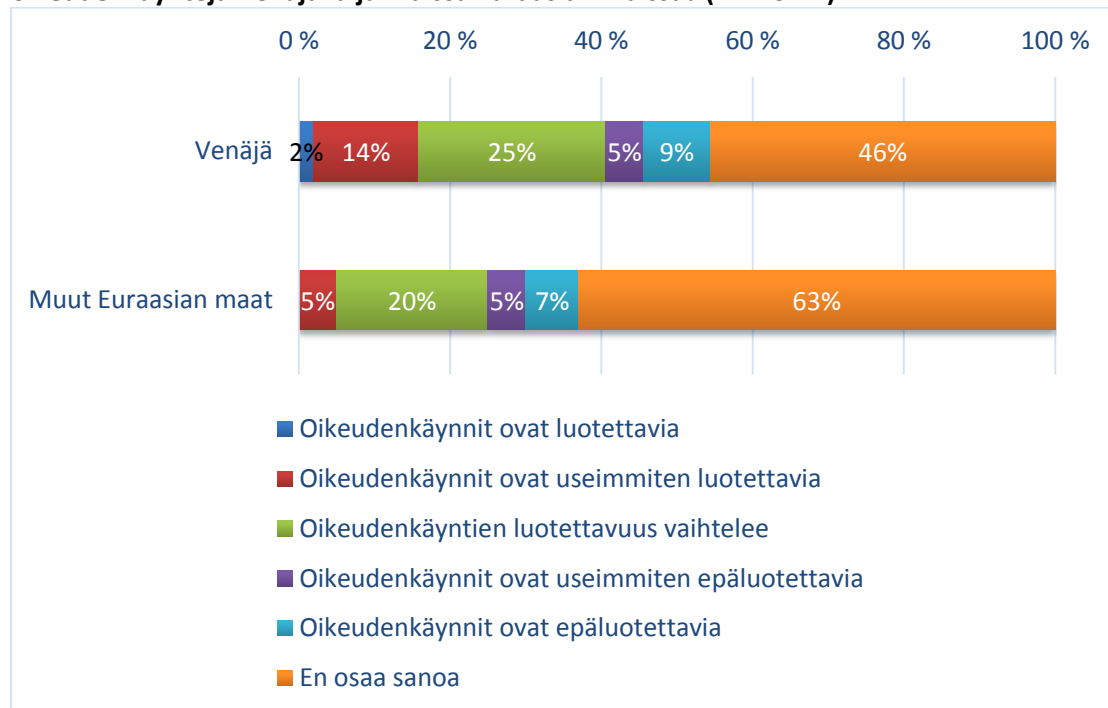
Haastatellut yritykset toivat esille seuraavia varoittavia esimerkkejä loukkaustapauksia:

- Avoimuuden puute.
- Ei ole ollut loukkaustapauksia, mutta jos niitä tulisi, annetaan asiantuntijan hoitaa eikä mennä oikeuteen asti.
- Tuotemerkillämme tehtyjä tuotteita löytyy suojauksesta huolimatta.

- Loukkauksia tapahtuu vuosittain, kaikista maista eniten juuri Venäjällä, koska se on suurin yksittäinen markkinamme.
- Korruptio on haasteellista valtiollisten yritysten kanssa.
- Jos oikeuksia varastetaan, yrityksen tulee katsoa peiliin. Suojausta ei ole silloin hoidettu kunnolla. Suomalaiset yritykset ovat usein tottumattomia toimimaan Venäjällä.

Kyselyssä tiedusteltiin mielipidettä teollisoikeuksien loukkaustapausten oikeudenkäyntien luotettavuudesta (kuvio 10).

Kuvio 10. Miten luotettavana pidätte mahdollisia oikeuksien loukkaustapauksiin liittyviä oikeudenkäyntejä Venäjällä ja muissa Euraasian maissa? (n = 43-44)

Venäjällä hieman yli puolet vastaajista otti kantaa oikeudenkäyntien luotettavuuteen. Kantaa ottaneista puolet totesi oikeudenkäyntien luotettavuuden vaihtelevan. Noin 15 prosenttia kantaa ottaneista vastaajista piti oikeudenkäyntejä ainakin useimmiten luotettavina. Lähes 10 prosenttia kantaa ottaneista piti oikeudenkäyntejä epäluotettavina ja noin viisi prosenttia useimmiten epäluotettavina. Euraasian maiden oikeudenkäyntien luotettavuuteen vain noin kolmannes vastaajista otti kantaa. Vastausjakauma kantaa ottaneiden yritysten osalta oli varsin lähellä Venäjän tilannetta.

Haastateltujen mielipiteet oikeudenkäyntien luotettavuudesta vaihtelivat. Toiset toivat esille, ettei niihin voi luottaa samalla tavoin kuin länsimaissa. Yksi vastaaja kertoi, että oikeuden käyntejä on heillä ollut ainakin sata ja vain kahdesti vastapuoli on ostanut ratkaisun. Yritys on sitä mieltä, että Venäjällä kannattaa hakea ratkaisuja nimenomaan oikeusteitse. Venäjällä on erikoistunut tuomioistuimien, jossa ei ole juurikaan ruuhkaa.

Jatkokyselyssä tiedusteltiin, mitkä seikat vaikuttavat siihen, milloin ryhdytään puolustamaan oikeuksia. Toisten vastaajien mielestä kynnys lähteä puolustamaan oikeuksia poikkeaa muista maista merkittävästi ja toisten mielestä ei lainkaan. Muita asiaan olennaisesti vaikuttavia seikkoja ovat liiketoiminnan koko ao. maissa ja asian suhteellinen

merkitys yrityksen toiminnalle. Monet totesivat, että tavaramerkkiloukkauksiin puututaan aina.

Mitkä seikat vaikuttavat päätökseen siitä, milloin ryhdytään puolustamaan oikeuksia ja millä strategialla Venäjällä ja muissa Euraasian maissa? Poikkeavatko toimenpiteet muista maista?

- Päätökseen ryhtyä puolustustoimiin IPR -asioissa vaikuttaa jonkin verran alueen IPR- ja oikeuskäytäntöjen kypsyyden ja ennustettavuus.
- Rekisteröimme tavaramerkin varmuuden vuoksi ilman erikoista syytä.
- Poikkeaa muista maista merkittävästi.
- Epäselvä markkinatilanne ja huoli puolueettomasta käsittelystä läpi koko viranomaisketjun.
- Jos havaitaan että joku toimija myy tavaraa meidän merkillä, ja myös meidän tuotteen ominaisuuksilla.
- Asian merkitys toiminnallemme
- Liiketoiminnan koko, tavaramerkkiloukkauksiin puututaan aina.
- Jos tuotteita on kopioitu tai yrityksemme rekisteröimä tavaramerkki on otettu laittomasti käyttöön.
- Sopimustilanteesta, jos huomataan väärinkäytöstä esim. tavaramerkin oikeudettomasta käytöstä.
- Asian vakavuus.
- Loukkausten laatu ja vaikutus liiketoimintaan.
- Menestymisen mahdollisuudet.
- Toimenpiteet eivät poikkeaa muista maista.
- Menemme myös Venäjällä sen strategian mukaan että mikäli meillä on markkinoilla tuote, se suojataan ko. maissa.
- Ei olennaisia eroja muihin maihin verrattuna näissä maissa.
- Koemme oikeuksien puolustamisen Venäjällä kyseenalaiseksi.
- Puuttumiseen vaikuttaa loukkaustapaus, tuotevääreännöksiin puutomme aina, kun tulee tietoomme.
- Jos loukkaus havaitaan, ryhdymme toimenpiteisiin sen lopettamiseksi.

533 Tiedonhankinta

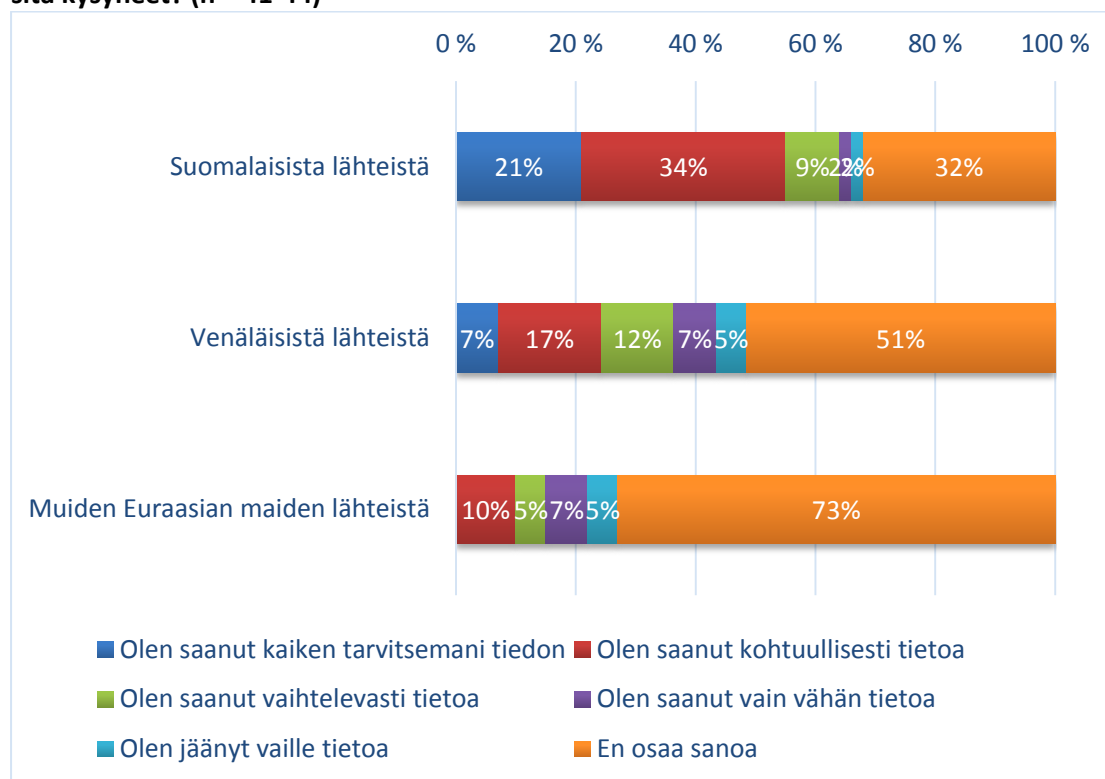
Tiedonhankinnasta tiedusteltiin, miten hyvin teollisoikeuksista on saatu tietoa suomalaisista, venäläisistä tai muiden Euraasian maiden lähteistä (kuvio 11).

Suomalaiset lähteet näyttävän tukevan parhaiten tiedonsaantia teollisoikeuksista päätöksenteon tueksi. Kolmannes vastaajista ei ole ottanut asiaan kantaa, mutta kantaa ottaneista puolet on saanut tietoa kohtuullisesti ja lähes kolmannes on saanut kaiken tarvitsemansa tiedon.

Tiedonsaantiin ei ole ottanut kantaa venäläisistä lähteistä puolet vastaajista ja muiden Euraasian maiden lähteistä lähes kolme neljästä vastaajasta. Venäläisiin lähteisiin kantaa ottaneista noin puolet on saanut kaiken tiedon tai kohtuullisesti tietoa ja toinen puoli on saanut vaihtelevasti, vähän tai jäänyt vaille tietoa.

Muiden Euraasian maiden lähteisiin kantaa ottaneiden mukaan tiedonsaanti on ollut vielä jossain määrin heikompaa kuin venäläisistä lähteistä.

Kuvio 11. Onko teillä hyvät kanavat tiedon hankintaan päätöksenteon tueksi ja oletteko saaneet tarpeeksi tietoa teollisoikeuksista Venäjällä ja muissa Euraasian maissa, kun olette sitä kysyneet? (n = 41-44)

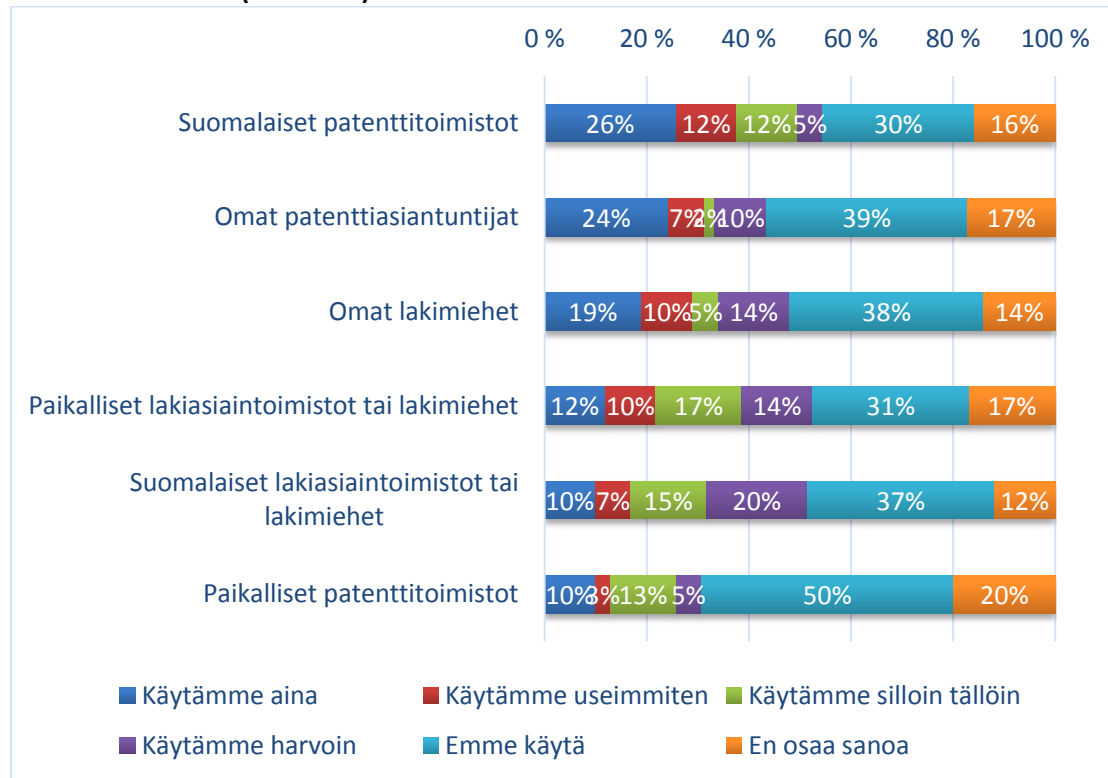

Kysymykseen käytetäänkö tiedonhankinnassa ja suojaamisessa yrityksen omia vai ulko-puolisia lähteitä ei ottanut kantaa 10-20 prosenttia vastaajista (kuvio 12).

Kantaa ottaneiden mukaan hyödynnetään lähes yhtä paljon kaikkia muita toimijoita paitsi paikallisia patenttitoimistoja. **Kun sen sijaan tarkastellaan käyttöuseutta, ovat suomalaiset patenttitoimistot ja omat patenttiasiantuntijat muita edellä.**

Haastatellut yritykset olivat pääsääntöisesti tyytyväisiä tiedonhankintaansa ja -saantiinsa. Osa käyttää omia asiantuntijoita ja juristeja, osa lähinnä suomalaisia patenttitoimistoja ja osalla on Venäjällä omat asiantuntijat.

Kuvio 12. Käytättekö yrityksen omia ja/tai ulkopuolisia toimijoita (pl. viranomaistahot) teollisoikeuksiin liittyvässä tiedonhankinnassa ja suojaamisessa Venäjällä ja muissa Euraasian maissa? (n = 40-43)

534 Vertailu muihin maihin

Kyselyssä pyydettiin vertaamaan Venäjän ja eräiden Euraasian maiden tilannetta teollisoikeuksien osalta muihin maihin (erityisesti EU, USA ja Kiina).

Miten vertaisitte tilannetta Venäjällä ja muissa Euraasian maissa muihin maihin (EU, USA, Kiina tms.) teollisoikeuksien osalta?

- Teollisoikeusasiat tuntuvat kulkevan jälkijunassa kysymyksen vertailumaihin verrattuna.
- Heikompi kuin länsimaissa, vastaava kuin Kiinassa, molemmat parantumaan päin.
- Emme ole kohdanneet eroja näiden välillä.
- EU on ykkönen, USA kakkonen, Venäjä kolmonen ja Kiina nelonen.
- Uskon että ainakin kansainväliset firmat Venäjän toimissaan huomioivat teollisoikeudet, sekä patentoinnin että loukkausasiat. En osaa sanoa venäläisistä firmoista.
- Ei kokemuksia olennaisista eroista muihin maihin.
- Venäjällä on tärkeää löytää oikeat yhteistyökumppanit.
- Venäjällä ja Kiinassa teollisoikeuksia ei vaikuta olevan.
- Kokemusta vain Venäjältä, mutta näyttää siltä, että omien oikeuksien puolustaminen esim. tuoteväarennöstopauksissa on työlästä, hidasta, ei kustannustehokasta ja lopputulos jää aina nähtäväksi
- Ei sanottavammin poikkea ko. maista.
- Vientilisenssiä vaativia kaksoiskäyttötuotteita Venäjälle näyttäisi menevän harmaakanavia myöten ilman lupia, ei kuitenkaan merkittävästi Suomen kautta.

Vastaukset olivat sikäli kahtiajakoiset, että osan mielestä eroja ei juurikaan ole ja osan mielestä taas Venäjällä ja Euraasiassa ollaan jonkin verran jäljessä länsimaista, mutta jossain määrin Kiinan edellä. Todettiin myös, että tilanne on kohdemaissa parantumaan päin. Samansuuntaiset vastaukset saatiin myös haastatteluissa.

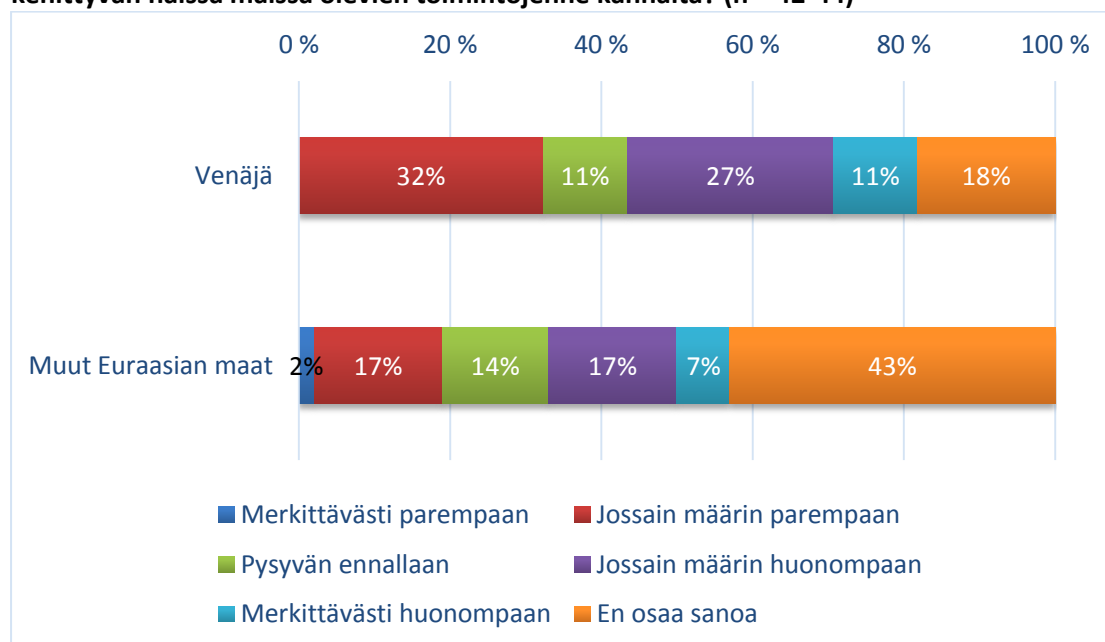
54 Tulevaisuudennäkymät

Venäjän ja eräiden Euraasian maiden tilanteen kehityksestä tulevaisuudessa kysyttiin yritysten toimintojen kannalta (kuvio 13), teollisoikeuksien suojaamisen kannalta (kuvio 14) ja teollisoikeuksiin liittyvien aktiviteettien kannalta (kuvio 15).

Kuvion 13 mukaan Venäjän osalta lähes viidennes ja muiden Euraasian maiden osalta lähes puolet vastaajista ei osannut arvioida tilanteen kehittymistä yrityksen näissä maissa olevien toimintojen kannalta.

Kantaa ottaneista noin 40 prosenttia arvioi Venäjän tilanteen kehittyvän jossain määrin parempaan suuntaan. Runsaat 10 prosenttia katsoi tilanteen pysyvän ennallaan, mutta lähes puolet uskoi tilanteen huononevan jossain määrin tai merkittävästi. Muiden Euraasian maiden tilanteen uskoi paranevan kolmannes kantaa ottaneista, neljännes odotti tilanteen pysyvän ennallaan ja runsaat 40 prosenttia ennakoivat tilanteen heikkenevän.

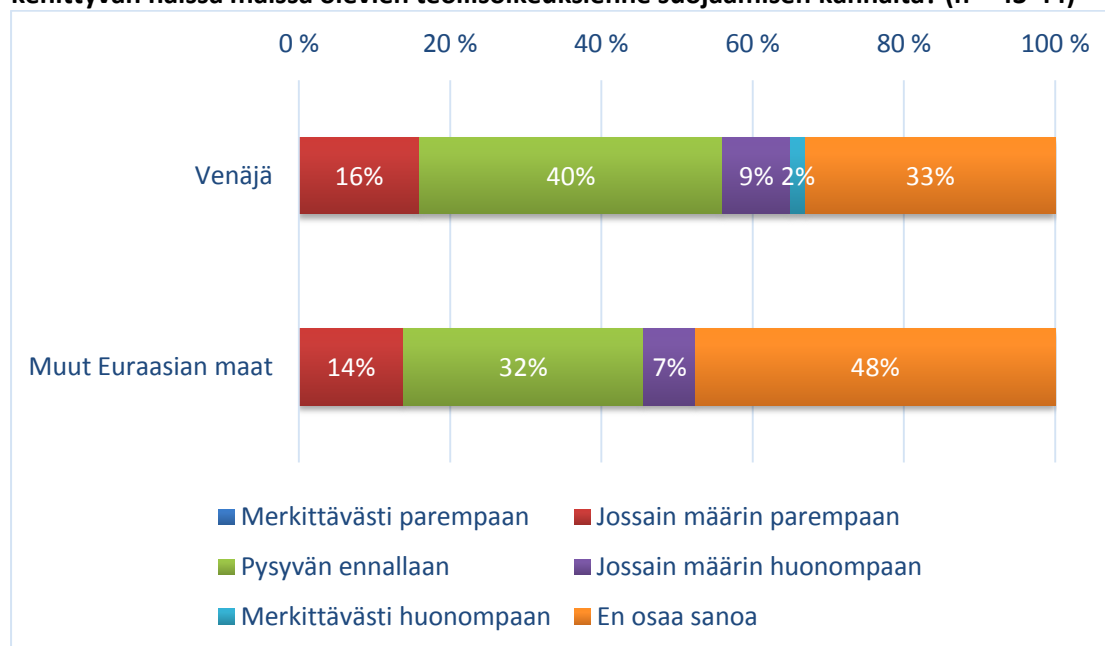
Kuvio 13. Mihin suuntaan näette Venäjän ja muiden Euraasian maiden tilanteen kehittyvän näissä maissa olevien toimintojenne kannalta? (n = 42-44)

Kuvion 14 mukaan Venäjän osalta kolmannes ja muiden Euraasian maiden osalta lähes puolet vastaajista ei osannut arvioida tilanteen kehittymistä yrityksen näissä maissa olevien teollisoikeuksien suojaamisen kannalta.

Kantaa ottaneista noin neljännes arvioi tilanteen kehittyvän jossain määrin parempaan suuntaan. Noin 60 prosenttia katsoi tilanteen pysyvän ennallaan ja noin 15 prosenttia uskoi tilanteen heikkenevän. Jakaumat olivat Venäjän ja muiden Euraasian maiden osalta samat.

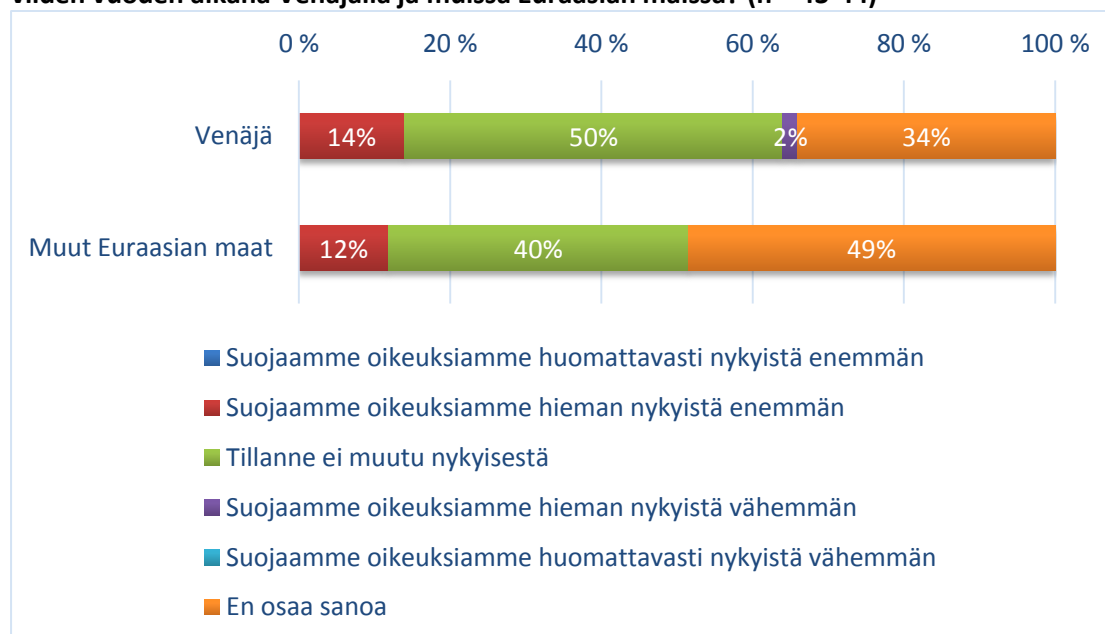
Kuvio 14. Mihin suuntaan näette Venäjän ja muiden Euraasian maiden tilanteen kehittyvän näissä maissa olevien teollisoikeuksien suojaamisen kannalta? (n = 43-44)

Kuvion 15 mukaan Venäjän osalta kolmannes ja muiden Euraasian maiden osalta lähes puolet vastaajista ei osannut arvioida teollisoikeuksiin liittyvien aktiviteettien kehitys seuraavien viiden vuoden aikana.

Kantaa ottaneista noin neljännes arvioi suojaavansa oikeuksiaan jossain määrin nykyistä enemmän. Loput katsoivat tilanteen pysyvän nykyisellään. Jakaumat olivat Venäjän ja muiden Euraasian maiden osalta samat.

Kuvio 15. Miten näette teollisoikeuksiin liittyvien aktiviteettien kehittyvän seuraavan viiden vuoden aikana Venäjällä ja muissa Euraasian maissa? (n = 43-44)

Haastatellut yritykset näkivät suurimmat ongelmat Venäjän tulevaisuudessa talouden ja poliittisen vakauden kehittymisessä. Vaikka pakotteet ovat häirinneet toimintoja Venäjällä

kohtuullisen vähän, on ruplan kurssin romahdus viime vuoden lopulla aiheuttanut ongelmia. Investoinnit ovat vähentyneet, yksityisten velan otto on lähes loppunut ja siihen on vaikuttanut erityisesti korkojen nousu. Tämä hyydyttää koko taloutta.

Edelleenkin vallitsee jonkinasteinen epätietoisuus siitä, miten ruplan arvo tulee jatkossa kehittymään. Venäjällä toimivia ulkomaisia yhtiöitä huolestuttaa myös, miten suhtautuminen niihin ja erityisesti teollisoikeuksiin tulee muuttumaan. Pelätään lainsäädännön politisoitumista ja yhteiskunnan epävakauden lisääntymistä. Myös geopolitiikan ja suurvaltojen välisten suhteiden kehitys on Venäjän kehityksen kannalta ratkaisevaa.